

เล่าความแก่
พระสงฆ์วัดญาณเวศกวัน

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์
(ป. อ. ปยุตฺโต)

ธรรมทานเพื่อการศึกษา

สุพุทธศก ๒๕๖๙

เล่าความแก่ พระสงฆ์วัดญาณเวศกวัน

© สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

พิมพ์ครั้งที่ ๑ - ธันวาคม ๒๕๖๘ ๑,๘๕๐ เล่ม
- ธรรมทานเพื่อการศึกษา

พระนวกะ รุ่นพรรษา ๖๘

ผู้แจ้งพิมพ์หนังสือธรรมทาน "เล่าความแก่ พระสงฆ์วัดญาณเวศกวัน"

๑. พระนนทพันธ์ สารนนโท	๒. พระอริญชัย รัตนากโร
๓. พระธนัสส์ ญาณวชิโร	๔. พระกิตติ อตฺตเตโช
๕. พระเสฏฐสิทธิ เสฏฐวโร	๖. พระกิตติ ภาทนนโท
๗. พระทรงกลด คุณรัตนโน	๘. พระบรรณวัชร คุณวชิโร
๙. พระชาตานันท์ อภิชาโต	๑๐. พระรัฐวิทย์ สุนฺติปุณฺโณ

แบบปก :

พิมพ์ที่

อนุโมทนา

หนังสือนี้เกิดจากเรื่องที่พูด โดยมีความเป็นมาว่า ในโอกาสครบเวลา ๖ เดือน ตามกำหนดของคุณหมอ ซึ่งห้ามกัมตัมในการบำบัดรักษาและฟื้นตัวจากอาหารด้วยการล้มกระดูกสันหลังยุบไปบ้าง ซึ่งเป็นเวลาผ่านไป ๖ เดือนเช่นเดียวกัน หลังจากมีประกาศราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๒๔ มี.ค. ๒๕๖๘ ยกฐานะวัดญาณเวศกวัน ขึ้นเป็นพระอารามหลวง ข้าพเจ้าได้เดินทางจากที่พักฟื้นอาหารในชนบทห่างไกล มายังวัดญาณเวศกวัน และได้กล่าวธรรมกถา แก่พระสงฆ์วัดญาณเวศกวัน ทั้งหมด รวมทั้งพระนวกะ ในวันที่ ๘ ก.ย. ๒๕๖๘

หลังเหตุการณ์ผ่านไป ได้ตรวจชำระต้นฉบับเนื้อความที่ได้ถอดคำพูดเป็นตัวอักษร โดยแทรกเสริมสาระและอธิบายเพิ่มเติม เพื่อให้ได้ประโยชน์ทางการศึกษา แล้วตั้งชื่อเรื่องว่า **เล่าความแก่ พระสงฆ์วัดญาณเวศกวัน** และได้รับทราบจาก พระนวกะ รุ่นพรรษา พ.ศ. ๒๕๖๘ ประสงค์จะพิมพ์ธรรมกถาที่ได้กล่าวครานั้น เป็นเล่มหนังสือธรรมทาน

ขออนุโมทนาพระนวกะแห่งพรรษา ๒๕๖๘ ที่ได้เอาใจใส่เห็นความสำคัญของการศึกษา ตามหลักไตรสิกขา ที่เป็นเนื้อตัวของพระพุทธศาสนา จัดพิมพ์เป็นหนังสือธรรมทานแผ่ขยายประโยชน์กว้างขวางออกไป

ขออนุโมทนาพระครูสังฆวิจารณ์ (พงศธรณ์ เกตุญาโณ) ที่ได้ถอดความเป็นตัวอักษร และช่วยนำพาภาระในงานติดต่อสื่อสารทั้งหลาย เกื้อหนุนให้งานตรวจชำระหนังสือสำเร็จดังประสงค์

ขอให้ธรรมทานบุญกิริยานี้ มีผลเป็นการพัฒนาการศึกษาตามหลักไตรสิกขา อันจะเป็นความเจริญงอกงามที่จริงแท้ของชีวิตและสังคมสืบต่อไป

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ปยุตฺโต)

๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๘

สารบัญ

เล่าความแก่ พระสงฆ์วัดญาณเวศกวัน	๑
๑. จากวัดราษฎร์ ยกขึ้นเป็นพระอารามหลวง	๑
วัดญาณเวศกวัน ได้รับพระมหากรุณาฯ	
ยกฐานะเป็นพระอารามหลวง	๑
กฐินราษฎร์ เปลี่ยนเป็นกฐินพระราชทาน	๔
ระบบการบริหาร และงานการของวัด	๖
วัดญาณเวศกวัน เป็นวัดเล็กๆ เจียบๆ	
เจ้าอาวาสก็แทบจะไม่มี	๙
๒. มาวัด ถึงเนื้อตัวพระพุทธศาสนาไหม?	๑๖
วัด คืออาราม เป็นถิ่นรมณีย์	๑๖
รมณีย์เปิดใจคนมาวัดให้ไปหาไปเห็นธรรม	๒๕
พระอวาสิกที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้	๒๘
ให้พระให้วัดมีการปกครอง ต้องระวัง	
ถ้าปล่อยไป จะลืมหั้ธรรม จะมองข้ามการศึกษา	๓๕
การศึกษาจะเป็นไตรสิกขาได้ ไม่ใช่แค่เล่าเรียนปริยัติ	๔๓
ประชาชนทั่วไป ท่านให้ศึกษาบุญ	
ทำความดีงามทำประโยชน์ พัฒนาจิตใจและปัญญา	๔๖
ถ้าวัดดี บ้านเมืองต้องงาม	
ถ้าพระดี ประชาชาติต้องมีธรรม	๔๙
ผนวก: ราชกิจจานุเบกษา ประกาศยกวัดราษฎร์เป็นพระอารามหลวง	๕๕

เล่าความแก่

พระสงฆ์วัดญาณเวศกวัน*

สืบเนื่องจากเรื่องราวความเป็นไปของวัด วันนี้ ประมวลข่าวที่ได้มี พระมหากรุณาธิคุณ พูดสั้นๆ ว่า โปรดเกล้าฯ ให้ยกฐานะวัดญาณเวศกวัน จากความเป็นวัดราษฎร์ ขึ้นเป็นพระอารามหลวง จึงมาพบปะพูดคุยกัน

เรื่องนี้เกิดขึ้นนานมากแล้ว ถึงเวลานี้ นับจากเดือนมีนาคม ครึ่งปีแล้ว ตัวเจ้าอาวาสเองอาพาธมาตลอด เมื่อพอมาวัดได้ ก็ขอมาเล่าให้ ฟังเท่าที่ได้มีเรื่องราวบางตอนเข้ามาเกี่ยวข้อง

๑. จากวัดราษฎร์ ยกขึ้นเป็นพระอารามหลวง

วัดญาณเวศกวัน ได้รับพระมหากรุณาฯ
ยกฐานะเป็นพระอารามหลวง

เรื่องมีว่า เมื่ออยู่ในโรงพยาบาลศิริราช วันนั้น ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๘ พระครูสังฆวิจารย์เอาราชกิจจานุเบกษามาอ่านให้ฟัง เรื่องประกาศยกฐานะวัดญาณเวศกวัน จากวัดราษฎร์ เป็นพระอารามหลวง ก็เลยได้รู้ในวันนั้น ประกาศนั้น วันที่ ๒๔ มีนาคม คือ ผ่านไปแล้ว ๒ วัน แล้วก็ให้มีผลตั้งแต่ ๒๓ มีนาคม

* สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ปยุตฺโต) พูดแก่พระสงฆ์ ที่วัดญาณเวศกวัน ๘ ก.ย. ๒๕๖๘. พระครูสังฆวิจารย์ (พงศธรณ์ เกตุภาณิน, ป.ธ.๕) ถอดเสียงเป็นตัวอักษร

แล้วก็มีเกร็ดแทรกเข้ามานิดหนึ่งว่า ต่อมาอีก ๒ วัน คือ ๒๘ มีนาคม เกิดแผ่นดินไหว ก็ไม่มีอะไร เป็นเรื่องธรรมดาว่าพอดีใกล้กัน อาจช่วยความจำ ที่ปรารภเรื่องนี้ขึ้นมา ก็จะทำให้ในแง่ของวัด

เรื่องนี้ก็สำคัญอยู่ ตอนนั้นก็นึกถึงความเป็นไปว่า เมื่อมีประกาศยกฐานะจากวัดราษฎร์เป็นพระอารามหลวงขึ้นมานั้น ในด้านหนึ่ง ตำแหน่งต่างๆ ที่มีอยู่เดิม เมื่อเป็นวัดราษฎร์ ก็ล้มหายไปหมด เจ้าอาวาสก็หายไป ถ้ามีรองเจ้าอาวาส มีผู้ช่วยเจ้าอาวาส ก็หายหมด ต้องเริ่มตั้งกันใหม่ ก็แปลว่า วัดราษฎร์ที่ได้รับการยกฐานะในปีวันนั้นหมดทั้ง ๑๒ วัด ไม่มีเจ้าอาวาส ไม่มีรองเจ้าอาวาส ไม่มีผู้ช่วยเจ้าอาวาส เรียกว่า ผู้บริหารวัดหมดไปเลย

แต่ปรากฏว่า สำหรับวัดญาณเวศกวันนี่ พอตั้งเป็นวัดหลวงขึ้นมา ในหลวงก็ทรงตั้งเจ้าอาวาสทันที แล้วทางวังก็แจ้งไปที่มหาเถรสมาคม แล้วสมเด็จพระสังฆราชก็ทรงทำพระบัญชา แล้วก็แจ้งมาให้รู้ทางวาจา ว่าจะต้องรับพระบัญชา แต่ก็ติดขัด เพราะอย่างที่บอกเมื่อกี้แล้วว่า ตอนที่ได้ทราบเรื่องนั้น ตัวเองนอนอยู่ในโรงพยาบาล ทำไมจึงไปนอนที่นั่น เพราะว่าตั้งแต่ต้นเดือนมีนาคม ได้เป็นไข้หวัดใหญ่ สายพันธุ์ A เข้าโรงพยาบาลหนึ่ง พอรักษาดีขึ้น กำลังจะหาย ก็ล้มในห้องน้ำของโรงพยาบาลนั้น กระตุกสันหลังยุบไปข้อหนึ่ง ก็ย้ายไปเข้าโรงพยาบาลศิริราช แล้วบำบัดรักษาต่อมา

โดยสรุป จะต้องรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาล ๑ เดือน และออกจากโรงพยาบาลไปพักฟื้นอีก ๖ เดือน จึงจะกัมได้ นี่คือ วันนี้ครบกำหนด ๖ เดือนแล้ว จึงมาวัด แต่ที่จริง คุณหมอไปเยี่ยมเมื่อวานนี้ ที่ด่านช้าง คุณหมอยังไม่ให้กัม บอกว่ายึดไปอีก ๓ เดือน จึงให้กัมได้

เป็นอันว่า ที่มานี้ ก็ยังก้มไม่ได้ แต่คิดไว้แล้ว เอาละ ๖ เดือน ไม่ก้ม ก็มา เพราะเป็นเวลานานมากแล้ว ที่ไม่ได้พบกัน

แต่ที่นี้ ก็เป็นอันว่า แม้จะตั้งเจ้าอาวาสแล้ว ก็มาวัดไม่ได้ แล้วพอมาวัด ก็ยังทำอะไรไม่ได้

ขอเล่าความในช่วงนี้ไว้หน่อยว่า เมื่อตั้งเจ้าอาวาสแล้ว ก็มีข่าวว่าสมเด็จพระสังฆราชทรงมีพระประสงค์ให้ไปรับพระบัญชา แต่ตัวเองก็ไปไม่ได้ เพราะก้มไม่ได้ จนกระทั่งวันนี้ก็ยังไม่ได้ไปรับ

เวลาก็ผ่านไปๆ จนกระทั่ง ในที่สุด ถึงสิ้นเดือน สมเด็จพระสังฆราช ก็ทรงมีพระบัญชาตั้งเจ้าอาวาสอีก ๓ วัด ที่มีเจ้าคุณชั้นเทพ ชั้นธรรม ส่วนอีก ๘ วัด จนถึงวันนี้ ก็ยังไม่ได้ตั้ง

ที่นี้ เวลาผ่านไปๆ ปรากฏว่า ใบตั้งที่เป็นพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช ได้ไปอยู่ที่วัดของท่านเจ้าคณะใหญ่หนกลาง และมีข่าวว่าสมเด็จพระสังฆราช เจ้าคณะใหญ่หนกลาง จะนำมาถวาย จึงว่าไม่ต้องหрок เพราะไม่สะดวกด้วยประการทั้งปวง

ก็เลยพอดีว่า ท่านเจ้าคุณพระเมธีวชิรกี (นพพร) อยู่วัดแจ้ง คือวัดอรุณราชวราราม เป็นถึงอาจารย์ใหญ่ และผู้ช่วยเจ้าอาวาส แต่ท่านบวชวัดนี้ คืออุปสมบทที่วัดญาณเวศกวัน แล้วท่านก็เจริญในการศึกษา ไปจบประโยค ๙ ที่วัดอรุณฯ นั้นแล้ว ก็ได้เป็นผู้ใหญ่ เป็นพระอาจารย์ใหญ่ อย่างที่ว่าเมื่อกี้

กฐินราษฎร์ เปลี่ยนเป็นกฐินพระราชทาน

ที่นี่ เมื่อวัดญาณเวศกวันเกิดเป็นวัดหลวงขึ้นมา ก็มีเรื่องบรรจบกันอีก คือว่า สำหรับวัดหลวงนั้น กฐินต้องเปลี่ยนจากกฐินที่ญาติโยมถวาย ซึ่งเป็นกฐินราษฎร์ ถ้าไม่ไปเป็นกฐินหลวง ก็เป็นกฐินพระราชทาน

ที่นี่ โยมที่จองกฐินไว้ เตรียมตัวว่าจะทอดกฐินในปีที่จะถึงนั้นๆ เมื่อจบพรรษา ก็ทอดไม่ได้ ต้องเปลี่ยนไปเป็นกฐินพระราชทาน เป็นเหตุให้ต้องจัดการ โดยให้ไวยาวัจกรช่วยดำเนินการเพื่อให้กฐินที่จองไว้ เปลี่ยนไปเป็นกฐินพระราชทาน โดยไปสื่อสารกับกรมการศาสนาที่เป็นเจ้าการ ก็สำเร็จหมด เป็นอันว่า กฐินที่โยมทั้งหลายได้จองไว้สำหรับวัดนี้ ได้เปลี่ยนเป็นกฐินพระราชทานเรียบร้อย

แต่ที่นี่ มีอีกข้อหนึ่ง ซึ่งคล้ายๆ ว่าเป็นธรรมเนียม อาจจะเรียกว่าเป็นวิธีปฏิบัติโดยโบราณราชประเพณีว่า ในการรับกฐินพระราชทานนั้น พระภิกษุที่เป็นประธานในพิธี เป็นผู้นำหรือเป็นหัวหน้าในการอนุโมทนา จะต้องเป็นพระราชาคณะ เป็นเจ้าคุณ เป็นพระที่ถือพัดยศเปลวเพลิง ทำหน้าที่ถวายพระพรพิเศษ ที่เรียกว่าถวายอดิเรก

เอาแล้วสิ จะทำอะไร ที่วัดนี้ เจ้าอาวาสก็อาพาธ ไม่ได้จำพรรษาอยู่ที่วัดนี้ แล้วก็มีอุบัติเหตุที่วาล้ม ทำให้กัมไม่ได้ ก็เป็นอันว่า ไม่มีพระที่จะเป็นหัวหน้าในพิธีรับกฐินพระราชทาน ทำให้พากันนึกถึงท่านเจ้าคุณพระเมธีวชิรกวี ซึ่งเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส อยู่ที่วัดอรุณราชวราราม ที่ชาวบ้านเรียกกันว่าวัดแจ้ง

ญาติโยมก็พากันไปนิมนต์ท่าน ขอให้มาจำพรรษาที่วัดญาณเวศกวัน จบพรรษาแล้ว เวลาที่มีกฐินพระราชทานมา ท่านจะได้เป็นหัวหน้า เป็นผู้ถวายอดิเรก ตามแนวทางปฏิบัติที่ว่า ในการรับกฐินพระราชทาน ต้องมีการถวายพระพรพิเศษแต่ในหลวง แม้จะไม่ได้เสด็จมา ด้วยการถวายอดิเรก ก็เป็นอันว่าได้นิมนต์ท่านเจ้าคุณพระเมธีวชิรกวี มาจำพรรษาที่วัดญาณเวศกวัน

ที่นี้ก็พอดีว่า ทางด้านคณะสงฆ์ จะมีพิธีที่เจ้าคณะใหญ่มอบพระบัญชาแต่งตั้งเจ้าอาวาส และใบแต่งตั้งเจ้าคณะอะไรต่างๆ ของเจ้าคณะใหญ่หนกลาง ทางนี้ก็เลยนิมนต์ท่านเจ้าคุณพระเมธีวชิรกวี ซึ่งจะมาจำพรรษาที่นี้อยู่แล้ว ช่วยไปแวะเข้าพิธีรับใบพระบัญชาตั้งมา แทนเจ้าอาวาสเสียด้วย ไปรับตราตั้งเจ้าอาวาส ที่จริงก็เป็นเจ้าอาวาสด้วยเลย เป็นอันว่าได้ไปรับใบตราตั้งเจ้าอาวาสมาที่วัดนี้ ในวันที่ ๒๑ มิ.ย. ๒๕๖๘ แล้วก็จะประธานในพิธีรับกฐินที่จะมาถึงตามกาล

ที่นี้ กฐินพระราชทานนั้นก็ต้องมีทุกปี แล้วจะอย่างไร ปีหน้าก็ต้องนิมนต์ใหม่ แล้วก็ปีหน้าอีก ก็นิมนต์มาอีก เอ๊ะ.. อย่างนี้จะไหวหรือ เมื่อรู้อยู่แล้ว ก็นิมนต์ทีเดียวไว้เลย

เออ นิมนต์มาจำพรรษา รับกฐินพระราชทาน เป็นประธานถวายอดิเรก แล้วก็รับกฐินปีต่อไปด้วยสิ อย่างนี้จะถูกต้องกว่าใช่ไหม

ระบบการบริหาร และงานการของวัด

เป็นอันว่า ไบตั้งเจ้าอาวาส ก็รับมาแล้ว แต่ตัวเจ้าอาวาสไม่อยู่ ก็จึงพูดให้ฟังด้วยว่า เรื่องนี้ อาจจะเรียกว่าเป็นความล่าช้า อย่างที่บอกเมื่อที่แล้วว่า เมื่อยกฐานะเป็นพระอารามหลวงแล้ว ท่านที่ถือตำแหน่งที่เรียกว่าผู้บริหาร เป็นหัวหน้าในวัด ตั้งแต่เป็นเจ้าอาวาส เป็นรอง เป็นผู้ช่วย เป็นอะไรๆ ก็หมดหายไป ที่นี้ ท่านก็ตั้งเจ้าอาวาสใหม่ให้แล้ว

เมื่อเจ้าอาวาสวัดนี้ได้รับแต่งตั้ง ตั้งแต่แรกที่ยกฐานะเป็นพระอารามหลวงนั้น หลายท่านก็คงจะเป็นห่วง ที่ว่า ระหว่างเวลายาวนานนี้ ตัวเจ้าอาวาสเอง ก็มาวัดไม่ได้ คือเมื่อเกิดอุบัติเหตุแล้ว ก็เกือบพอดีกันว่ามีเรื่องยกฐานะวัดขึ้นมา ซึ่งทำให้มีเรื่องสืบเนื่องว่า จะต้องมีการบริหารในวัด น่าจะมีการตั้งรองเจ้าอาวาส ตั้งผู้ช่วยเจ้าอาวาส อะไรๆ นั้น แต่ก็ยังทำไม่ได้ และก็ยังไม่ได้ทำ

ดังนั้น เพื่อให้มีการเชื่อมต่อหรือเป็นแนวทางไว้ ก็ได้ตั้งท่านพระครูปลัดสัมพิพัฒนศีลาจารย์ เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รูปที่ ๑ และตั้งพระครูเมธีจักร เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รูปที่ ๒ แต่นี้คือยังไม่เป็นของราชการ มีฐานะพอเป็นบรรยากาศของงานภายใน เพื่อเชื่อมต่อไว้

ที่นี้ ก็มีท่านผู้เป็นห่วง อยู่ๆ ก็ได้ยินเสียง อาจจะเรียกว่าเป็นข่าวเล่าลือมา และได้มีท่านผู้ใหญ่ที่เป็นห่วงมาก ส่งคนมาพบกับผู้ที่อยู่รอบข้าง บอกว่า อย่าซ้านะ ขอให้รีบตั้งรองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส เพราะทางคณะสงฆ์นั้น เขามองอยู่ เขาจะส่งพระเถระชั้นธรรมองค์หนึ่งมา เป็นรองเจ้าอาวาส

นี่เข้ามาแล้วว่าให้รีบตั้งกันหรือกันไว้ แต่ตัวผู้พูดนี่ถือหลัก
อย่างที่ได้บอกไปแล้วว่า จะต้องรอให้มาวัด ได้มาพบปะพูดคุยกับ
พระทั้งวัดก่อน

การทำเรื่องส่วนรวมจะต้องได้พบปะพูดคุยเข้าใจเรื่องราว
กันก่อน ไม่ใช่อยู่เฉยๆ ทำไปท่ามกลางความไม่รู้ไม่เข้าใจ เป็นการ
ปฏิบัติตามพระพุทธปฏิบัติ

พระพุทธเจ้าจะทรงปฏิบัติอะไรที่เกี่ยวกับส่วนรวม อย่าง
จะบัญญัติวินัยสักข้อหนึ่ง ก็ทรงประชุมสงฆ์ให้พร้อมก่อน ทรง
แถลงเหตุ มีเรื่องอะไรเกิดขึ้น เป็นอย่างไร เกิดผลอะไร แล้วทรง
ชี้แจงแสดงเหตุผลว่าการกระทำนั้นไม่ดี ไม่งาม เป็นโทษอย่างไร
แล้วพระองค์จะทรงบัญญัติสิกขาบท เพื่อวัตถุประสงค์อะไร เสร็จ
แล้ว จึงทรงบัญญัติสิกขาบทว่าดังนี้ๆ หรือจะตั้งเอตทัคคะในหมู่
พระภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ว่าพระอัญญาโกณฑัญญะ เป็น
เอตทัคคะทางรัตตัญญู ว่าพระสารีบุตร เป็นเอตทัคคะทางปัญญา
ว่าพระมหาโมคคัลลานะ เป็นเอตทัคคะทางฤทธิ์ ฯลฯ ก็ทรงตั้งใน
ท่ามกลางที่ประชุมพุทธบริษัท ๔

เราได้เรียนรู้วิธีปฏิบัติในแนวทางของพระพุทธจริยา เราก็
มาพบปะประชุมกัน บอกเล่าความรู้ทำความเข้าใจกัน แล้วจึงทำ
การ จึงได้บอกไว้ว่า ขอรอให้ได้มาวัด ได้พบกับพระก่อน โดยตั้งไว้
๖ เดือนที่ว่าจะกันได้ แต่ถึงเวลาจริง ยังไม่ได้ แต่ก็มา เป็นอันว่า
ได้ปฏิบัติตามที่ว่านั้น

ไม่เฉพาะในวงการคณะสงฆ์ข้างนอก ญาติโยมวัดเองก็ห่วงใย บางโยมก็ไปไต่ถามว่าน่าจะตั้งแล้วนะ ผู้ช่วย รองเจ้าอาวาสอะไรๆ ก็อธิบายให้ฟัง บอกว่าต้องพบปะปรึกษาร่วมกันก่อน เมื่อรู้เข้าใจแล้ว จึงจะตั้งได้ ให้เป็นเรื่องของความรู้เข้าใจโล่งสว่างกันไป

ที่จริงนั้น ไม่ต้องรีบตั้งเลย บอกแล้วว่า วัดราษฎร์ที่ได้รับยกฐานะเป็นพระอารามหลวง คราวเดียวกันนี้ มีถึง ๑๒ วัด แล้วใน ๑๒ วัดนั้น มีวัดเดียวที่ได้รับการตั้งเจ้าอาวาสทันที แล้วต่อมา ถึงสิ้นเดือนมีนาคม มีการตั้งเจ้าอาวาสอีก ๓ วัด เฉพาะวัดที่มีพระราชคณะ ส่วนอีก ๘ วัด มีพระครู มีพระประโยค ๙ ก็ตั้งได้แค่รักษาการ ดังนั้น อีก ๘ วัดจึงมีแต่ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส

จนกระทั่งมาถึงบัดนี้ นี่ ๖ เดือนแล้ว เมื่อครึ่งเดือนก่อนนี้ได้ลองสำรวจข่าว เท้าที่ทราบ ก็ยังไม่ได้ตั้ง ก็แปลว่า ๖ เดือนแล้ว ๘ วัด ยังไม่มีเจ้าอาวาส ได้เพียงตั้งรักษาการเจ้าอาวาสไว้ และที่บางวัด ก็ไม่ได้ตั้งพระในวัด แต่ตั้งเจ้าคณะจังหวัด เป็นผู้รักษาการเจ้าอาวาสของวัดหลวงใหม่นั้นๆ

เป็นอันว่า จนบัดนี้ วัดหลวง ๘ วัดนั้นยังไม่มีเจ้าอาวาส ก็ไม่ได้จำเป็นอะไรที่จะต้องรีบ แม้แต่ตัวเจ้าอาวาสก็ยังไม่ค่อยมีเลย ข้อสำคัญอยู่ที่เราทำให้เรียบร้อย ให้ถูกต้อง นี่ก็จึงเล่าให้ฟังว่าเรื่องไปมาอย่างไร เพื่อจะได้รู้เข้าใจสถานการณ์ และภาวะการณ์ของวัด รู้ความเป็นไปเป็นมา เหตุผล เรื่องราว ที่ควรรู้และทำความเข้าใจกัน อะไรจะเกิดขึ้น ก็เกิดขึ้นในความเข้าใจ เท้าที่เราจะเข้าถึงได้ ไม่ใช่ไม่รู้อะไรเลย เรื่องก็โผล่ขึ้นมา

เอาละ ก็เป็นอันว่าได้พูดถึงเรื่องของวัดญาณเวศกวันนี้ ที่ได้เกิดเป็นวัดหลวงขึ้นมาแล้ว

วัดญาณเวศกวัน เป็นวัดเล็ก ๆ เจียบ ๆ

เจ้าอาวาสก็แทบจะไม่มี

ได้พูดมาในเรื่องของวัดญาณเวศกวันที่ได้รับการยกฐานะเป็นพระอารามหลวงตามที่ได้รู้ ที่นี้ก็จะเล่าอีกครั้งหนึ่งในเรื่องที่ไม่ค่อยจะรู้ ว่าวัดญาณเวศกวันนี้ ไปอย่างไร มาอย่างไร จึงได้รับพระมหากรุณาฯ ยกฐานะเป็นพระอารามหลวง

ที่รู้จริงนั้น ก็คือได้ทราบพร้อมกับทุกท่านที่ได้ฟังได้อ่านประกาศราชกิจจานุเบกษา ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๘ ที่ประกาศว่ายกฐานะวัดญาณเวศกวัน เป็นพระอารามหลวง

ว่ากันตามธรรมดาสามัญ เจ้าอาวาสควรจะรู้ก่อนใช้ไหม ไม่ใช่อยู่ๆ ก็มารู้เอาตอนที่ได้รับการยกฐานะแล้ว แต่เรื่องจริงเป็นอย่างนั้น คือเพิ่งจะรู้ตอนที่ได้รับการยกฐานะนั้นโดยมีประกาศทำไมเป็นอย่างนั้น ก็มีเรื่องสืบเนื่องมาก่อนจะรู้เรื่องที่เป็นทางการ

เรื่องความเป็นมาที่จบไปแล้วก่อนมีประกาศยกฐานะนั้น ก็คือว่า ก่อนที่ตัวผู้พูดจะล้มกระดูกสันหลังยุบไปนี้ ย้อนหลังไปต้นปีเมื่อปลายเดือนมกราคม ๒๕๖๘ ได้ยินเสียงมาเป็นข่าวทางวาจา ฝากมาจากโยมวัดที่มาทำบุญบำรุงพระสงฆ์เป็นประจำ ซึ่งไปมาที่วัดใหญ่ด้วย ที่วัดนี้ด้วย มีโอกาสรู้เรื่องราวการพระศาสนาในวงกว้าง

ตัวผู้พูดนี้อยู่ในที่พักพื้นอาพาธ ห่างไกลจากวัดนี้ วันหนึ่งก็มีญาติโยมมาพูดให้ฟัง เป็นคำบอกต่อกันมา เป็นการสื่อสารให้รู้ให้คิดว่า ได้มีการปรารภจากใครที่ไม่ชัด ฟังได้ว่ามี ๒ ทาง ทางหนึ่งจับเค้าได้ว่ามาจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และอีกทางหนึ่งจากวัดใหญ่

ต้นเสียงบอกปรารภทำนองว่า ในโอกาสที่จะมีการยกฐานะวัดราษฎร์เป็นพระอารามหลวงในปีนี้ ท่านหาหรือหรือปรารภกันว่า น่าจะให้มีวัดญาณเวศกวันด้วย เพื่อจะได้มีวัดที่มีการจัดการศึกษาบ้าง อะไรทำนองนี้

ที่ว่านั้นก็หมายความว่า ตามปกติ หรือตามหลักตามเกณฑ์วัดที่จะยกฐานะเป็นพระอารามหลวงนั้น ต้องเป็นวัดที่มีความสำคัญ เช่น มีปูชนียสถาน มีปูชนียวัตถุสำคัญ มีอะไรๆ ที่ใหญ่โตสำคัญ อย่างที่คนทั่วไปได้เห็นกันว่า โดยมากวัดหลวงนั้นจะวิจิตรอลังการ แต่ที่วัดญาณเวศกวันนี้ ไม่มีอะไรอลังการเลย เป็นวัดสามัญง่ายๆ

นี่ก็คือบอกว่า จะมีการยกฐานะวัดจำนวนหนึ่งกันอยู่แล้ว มีรายชื่ออยู่แล้ว พร้อมอยู่แล้ว ก็เกิดมีท่านที่ปรารภว่าน่าจะให้มีวัดญาณเวศกวันมาเข้าบัญชีด้วย จะได้มีวัดที่เป็นด้านการศึกษาเข้ามารวมอยู่บ้าง แสดงว่า ท่านผู้ปรารภคำนึงถึงการพระศาสนา

จากคำบอกเล่าเรื่องราวนี้ ตัวผู้พูดเองจึงได้ทราบว่าเป็นปีหนึ่งๆ นี้ มีธรรมเนียม หรือมีโอกาที่วัดราษฎร์ต่างๆ จะทำหนังสือหรือทำเอกสารขอรับการยกฐานะเป็นพระอารามหลวง ผู้พูดนี้ไม่ได้รู้เรื่องนี้มาก่อน ก็เป็นอันได้รู้เข้าใจว่า เป็นเรื่องของธรรมเนียมที่มีวัดต่างๆ ขอเข้ามาตามระเบียบที่จะรับการยกฐานะจากวัดราษฎร์ เป็นพระอารามหลวง และในการพิจารณาคราวใหม่นี้ ท่านปรารภที่จะให้มีวัดญาณเวศกวันรวมอยู่ด้วย

เมื่อเรื่องเป็นอย่างนี้ เสียงที่มาอย่างไม่เป็นทางการ ก็คงเป็นการหยั่งดูว่าเจ้าอาวาสวัดนี้จะว่าอย่างไร

สำหรับองค์นี้ ซึ่งไม่มีความรู้และอยู่มาเจียบๆ ไม่เคยคิดในเรื่องนี้ ก็พูดฝากคล้ายเป็นคำตอบทำนองชี้แจงกลับไปว่า วัดญาณเวศกวันนี้เป็นวัดที่ไม่มีอะไรสำคัญเลย ไม่มีเครื่องแสดงฐานะอะไรที่จะยกเป็นวัดหลวงได้ ขอให้ผ่านหรือข้ามไปเถิด ก็พูดไปง่ายๆ ได้ความอย่างนั้น

ที่จริง ตัวเจ้าอาวาสเอง ทั้งที่มาอยู่วัดนี้และที่อยู่วัดนี้มานั้น อยู่ในอาการริบหรี่ นอกจากโรคต่างๆ มากหลายแล้ว ที่ติดตัวยืนยาวคือเป็นวัณโรคร้ายแรง ไอเป็นเลือดมากมาย ตั้งแต่อยู่วัดในกรุง พ.ศ. ๒๕๐๑ หายแล้ว ก็อยู่สะสมมลพิษในถิ่นอีก ๒๘ ปี จนปอด-หลอดลมเสียหายหนัก พูดจาแทบไม่ได้ คณะโยมไม่ยอมให้ทนอยู่ต่อไป พวกกันหาที่หายใจนิมนต์ให้มาอยู่ที่ข้างพุทธมณฑลนี้ ในปี ๒๕๓๒ เกิดเป็นวัดญาณเวศกวันขึ้นมา

ถิ่นหลังพุทธมณฑลที่ตั้งวัดญาณเวศกวันนี้ เมื่อแรกเกิดมีวัดเมื่อ ๓๖ ปีก่อนนั้น เป็นถิ่นชนบทบ้านนอกแท้ๆ ห่างไกล ไปมายาก พื้นดินที่สร้างวัดเป็นที่รกร้าง มีต้นกล้วยแถวหนึ่งเรียงต่อกันบนฝั่งคลองใหม่เจริญสุข นอกนั้นมีต้นแคเล็กๆ ไม่น้อย และต้นมะขามเทศขนาดใหญ่ อาจจะมีต้นกระถินด้วย จำไม่ได้

พระ ๓ องค์มาที่นั่นในวันเข้าพรรษา ปี ๒๕๓๒ อยู่รวมกันในกุฏิไม้หลังเดียว กับลูกศิษย์ ๑ คน ถึงเวลาเช้า ออกไปบิณฑบาต ถนนก็ไม่มี เดินกันไปบนทางดินหินลูกรัง ข้ามสะพานไม้เข้าไปบิณฑบาตบนถนนข้างสวนป่ารอบพุทธมณฑล เจอหินกรวดมีเหลี่ยมมีมุมแหลมคม หลวงตาเดินกระย่องกระแย่งแทบจะไปไม่ตลอด

เดินออกมาที่ประตูหน้าวัด ทางขวามองไปตามทางดินลูกรัง เห็นสะพานไม้ข้ามคลองเข้าสู่เขตของพุทธมณฑล มองตรงไปข้างหน้าทางทิศเหนือ ผืนซ้ายอ้อมไปตะวันตกจนสุดเขตสายตามีแต่ทุ่งนาเว้งว้าง มีถนนดินลูกรังสายหนึ่งตัดผ่านกลางทุ่งนาไปออกถนนใหญ่พุทธมณฑลสาย ๕ เป็นที่พระกับลูกศิษย์ไปเดินบริหารร่างกายรับลมชมทิวทัศน์ทุ่งนา ตั้งแต่ต้นข้าวเป็นสีเขียวตอนเข้าพรรษา จนเปลี่ยนเป็นสีทองคราวท้ายพรรษาที่จะสิ้นฤดูฝน

อยู่ที่สำนักสงฆ์ญาณเวศกวัน ๑ พรรษา แล้วไปจำพรรษาที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม ๕ ปี ถึง พ.ศ. ๒๕๓๗ มีประกาศตั้งวัดญาณเวศกวันเป็นทางการ กลับมาจำพรรษาที่วัดญาณเวศกวันนี้ตั้งแต่ปี ๒๕๓๘

อยู่กับงานธรรมทาน เขียนและพูดได้สืบทอดมาที่บ้านเมืองเจริญขึ้น มลภาวะคงจะแผ่ขยายออกไปครอบคลุมทั่วถิ่น สภาพปอดที่เสียหายเหลือปอดทำงานได้ไม่ถึงข้างเดียว ทนต่อสภาพอากาศไม่ได้ ไอรุนแรงทั้งวันทั้งคืน ตัวเองก็ลำบาก และรบกวนคนโดยรอบไปทั้งหมด ทำให้ต้องหาที่พักผ่อนไปอาศัยอยู่ในถิ่นห่างไกล ผ่านมาแล้ว ๕ ถิ่น (๕ จังหวัด) ไม่อยู่ที่วัดนี้นานแล้ว

เริ่มแรก ย้อนกลับไปอยู่ที่สายใจธรรมอีก ๕ ปี (รวมเก่าด้วยเป็น ๑๐ ปี) แต่เมื่อเขตอุตสาหกรรมขยายมาใกล้ ไอรุนแรงยาวนานจนไม่ไหว ถูกส่งเข้ารพ. คุณหมอตระหนักว่ากระบังลมหยุดทำงาน ออกจากสายใจธรรมไปอยู่ในถิ่นภูเขาต่างที่อีก ๔ จังหวัด รวมแล้วในที่ ๖ จังหวัด ๓๗ ปี อยู่ที่วัดญาณเวศกวันรวมได้ ๑๒ ปีเท่านั้น ที่อื่น ๒๕ ปี

ที่วัดญาณเวศกวัน ในเวลา ๔-๕ ปี ใกล้เคียงๆ นี้ ก็ได้ทดสอบแล้ว ลองมาค้างแรมบ้าง ไม่นาน ก็กลับไอรุนแรงขึ้นๆ จะเป็นอย่างเก่า เป็นอันว่าอยู่ที่วัดนี้ไม่ได้ ความเป็นเจ้าอาวาสจึงเหลืออยู่ร่องแร่ง เหมือนว่ารอเวลาที่จะร่วงหล่นพังหายไป จึงว่า เจ้าอาวาสนั้น จะว่ามี ก็แทบเหมือนไม่มี เรื่องได้เป็นมาอย่างนี้

ที่นี้กลับไปเรื่องยกฐานะวัด แล้วเวลาผ่านไป ก็มีเสียงมาอีก ทำนองว่า ทางสำนักพุทธฯ จะนำเอกสารมา ทำนองว่ามาให้เซ็นฟังแล้วก็คิดว่าทางนั้นคงจะให้ทางวัดญาณเวศกวันนี้ เซ็นใบขอยกเป็นวัดหลวงด้วย เพื่อจะได้ดำเนินเรื่องตามระเบียบ ก็บอกลอยๆ ไปว่าท่านไม่ต้องมาหрок เป็นอันขอยกเว้น

แต่ต่อมา ก็ยังมีข่าวมีเสียงบอกเล่ามาไม่จบ ทำให้คิดว่าจะทำอย่างไรให้แน่ชัดได้ ซึ่งยาก เพราะเป็นการบอกต่อกันมา ผ่านกันไป และเรื่องมาไม่เป็นทางการ จะทำเป็นเอกสารไป ก็ไม่มีหลักฐานที่จะอ้างอิง ถ้าจะสื่อสารบอกเล่าไปด้วยคำพูด ถึงปลายทางก็จะไม่เหมือนไม่เท่าเดิม ความหมายก็จะไม่ชัดหรืออาจเกิดความเข้าใจผิดขึ้นมาได้

คิดไปคิดมา ตกลงว่าจะใช้วิธีพิมพ์ออกไป ขอให้ท่านยกเลิกเรื่องนี้ไปเลย โดยทำเป็นคำพูดบอกเล่าไปด้วยวาจา แต่พิมพ์เป็นตัวหนังสือ ให้เป็นคำบอกเล่าเฉยๆ โดยไม่เซ็นชื่อ ไม่บอกว่าเป็นใคร ถึงใคร และไม่บอกว่าเป็นเรื่องอะไร เพื่อว่าจะต้องเป็นบุคคลที่รู้เรื่อง จึงจะอ่านรู้เรื่อง คนที่ไม่รู้เรื่องมาก่อน ถึงจะอ่านเท่าไร ก็ไม่รู้เรื่อง แล้วก็ได้เขียนไปอย่างที่น่ามาลงไว้ให้ดู รู้เรื่องแล้วอ่าน ก็ารู้เอง ดังนี้

ขอโอกาสเขียนความบอกเล่าอย่างไม่เป็นทางการ

ขออนุโมทนาเป็นอย่างสูง ที่ทุกท่านมีน้ำใจเมตตาปรารภนาติ มีความเชื่อเพื่อดำริที่จะเกิดกุศลเป็นอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตามก็ดี ตัวผู้เขียนนี้อยู่กับโรคภัยไข้เจ็บและการพักผ่อนโดยทำงานที่เจียบๆ ตลอดมายาวนาน ครั้นมาในระยะเวลาไม่นานนี้ รองเจ้าอาวาส ที่อยู่ดูแลในวัด ก็ได้ถึงมรณภาพจากไป กลายเป็นว่ามีเรื่องเพิ่มขึ้นใหม่ในวัด ที่จะจัดวางระบบระเบียบแนวทางวิธีปฏิบัติต่างๆ ให้ลงตัวทั้งด้านตัวงาน และตัวบุคคล ซึ่งก็เน้นซ้ำอยู่แล้ว รวมแล้วกลายเป็นว่ามีเรื่องเก่าค้างอยู่ที่จะค่อยๆ จัดกันไปอีกนาน ไม่มีกำลังพร้อมทั้งส่วนตัวและส่วนของวัด ที่จะรับเรื่องใหม่ๆ ให้เรียบรื่น จึงควรขอโอกาสอยู่และทำงานแบบเจียบๆ ไปเรื่อยๆ ก่อน โดยมีใจรับทราบความดำริที่เป็นความปรารถนาดีอย่างสูงนั้น

ขอโอกาสไม่ลงนามไว้ในที่นี้

จบแค่นั้น ก็เป็นอันว่าฝากใบบอกนี้ไป ถือว่าปิดเรื่อง ก็แปลว่าจบแล้ว จากนั้นก็เจียบ มาได้ยืนอีกทีหนึ่ง ก็คือ เมื่อพระครูสังฆวิจารณ์อ่านประกาศราชกิจจานุเบกษาให้ฟังในโรงพยาบาล

ก็เป็นอันว่า วัดญาณเวศกวันได้รับการยกฐานะ จากความเป็นวัดราษฎร์ ขึ้นเป็นพระอารามหลวง ในวโรกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๘ เรื่องได้เป็นมาอย่างนี้ จึงเล่าไว้เป็นความรู้เข้าใจ ให้ทราบกันว่า เท่าที่ได้มีโอกาสรับรู้ ว่าเรื่องราวเป็นมาอย่างไร

ที่นี้ก็เป็นเรื่องที่น่าสังเกต คือ ในการยกฐานะวัดราษฎร์เป็นพระอารามหลวง ๑๒ วัด ในประกาศราชกิจจานุเบกษานั้น ท่านแยกประกาศเป็นรายวัด และในแต่ละประกาศ ก็บอกเหตุผลเฉพาะของแต่ละวัดด้วยว่า การยกฐานะวัดนี้ๆ ขึ้นเป็นพระอารามหลวงนั้น กระทำด้วยมีเหตุผลอะไรๆ

สำหรับวัดญาณเวศกวันนี้ คำประกาศแสดงว่า ท่านพูดถึงวัดว่าได้ทำงานอะไร คำประกาศบอกท่านเองว่า วัดนี้เป็นศูนย์กลางการศึกษาและเป็นอารามสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แล้วอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นรมณีสถาน อันนี้มองได้ว่าเป็นจุดอ้างอิงที่จะถือเป็นเหตุผลในการยกขึ้นเป็นพระอารามหลวง ด้วยทั้งนี้เป็นไปโดยพระมหากรุณาธิคุณ สืบต่อจากในหลวงรัชกาลที่ ๙ และพระองค์ปัจจุบัน

๒. มาวัด

ถึงเนื้อตัวพระพุทธศาสนาไหม?

วัด คืออาราม เป็นถิ่นรมณีย์

ทีนี้ก็มาพูดถึงวัด ซึ่งเป็นจุดปรารถนาของเรื่องทั้งหมด ในประกาศนั้น อ้างถึงการศึกษา การเผยแผ่ธรรม และสภาพรมณีย์ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญของพระพุทธศาสนา ซึ่งมีอยู่และเป็นไปที่วัดนั่นเอง เมื่อปรากฏในประกาศ ก็เป็นเครื่องยืนยันว่าพระ โยม พุทธบริษัท ๔ ของวัด ซึ่งรู้เข้าใจอยู่แล้ว พึงเอาจริงเอาจังในการทำงานและทำสภาพนี้ ให้เจริญงอกงามเป็นสาระของวัด ที่ยืนยงมั่นคง

ขอพูดถึงเรื่องการศึกษาสักหน่อย แล้วโยงไปถึงการเผยแผ่ ซึ่งก็สืบเนื่องจากการศึกษานั้นเอง ที่จริง การเผยแผ่ก็เป็นการศึกษาส่วนหนึ่ง การเผยแผ่ก็คืองานการศึกษาที่ขยายกว้างออกไปในหมู่ประชาชนทั่วไป ที่จริงมันก็คือการศึกษาของประชาชนนั่นเอง

แล้วรมณีย์ก็เป็นเรื่องสำคัญ ได้พูดถึงสภาพของวัดที่ถือกัน มาว่าพึงเป็นรมณีย์ไว้มากมาย แม้แต่ได้ทำเป็นหนังสือชื่อว่า บทนำเข้าสู่พุทธธรรม คือเข้าสู่หนังสือ พุทธธรรม ที่เป็นหนังสือเล่มใหญ่

ในหนังสือ นั้น ได้บอกตั้งแต่เริ่มความว่า “ถิ่นรมณีย์ เป็นที่ตั้ง
ต้นของพระพุทธศาสนา” ให้เห็นว่า รมณีย์นั้นสำคัญอย่างไร ให้รู้
ตระหนักว่าสภาพชีวิตจิตใจของมนุษย์นั้นสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

เริ่มตั้งแต่ว่า พระพุทธเจ้าเมื่อครั้งยังทรงเป็น “กัณฺฐกเวส”
พูดง่าย ๆ ว่า กำลังแสวงธรรม หรือแสวงโพธิญาณนั้น หลังจากได้ไป
ศึกษาในสำนักต่างๆ จนจบภูมิของสองดาบสใหญ่แล้ว ก็เสด็จออก
แสวงธรรมต่อไป โดยทรงหาถิ่นฐานที่เหมาะสมสำหรับการบำเพ็ญ
เพียรค้นคว้าทดลองของพระองค์เอง

แล้ววันหนึ่ง เมื่อเสด็จไปถึงอุรุเวลาเสนานิคม ก็ได้
ทอดพระเนตรเห็นสภาพแวดล้อม มีไพร่พลขึ้นตา เห็นแม่น้ำ
เนรัญชรา มีสายน้ำไหลใสเย็น พร้อมทั้งทำน้ำและบริเวณถิ่นที่
เรียบรื่นสะอาดงาม ก็ได้ตรัสขึ้นมาว่า “รมณียะ วต ภูมิภาโค” - ผืน
แผ่นดินถิ่นนี้ รมณีย์จริงหนอ...จบด้วยการประทับนั่งลงโดยมีพระ
ดำรัสว่า “อถมิตํ ปชานาย” ที่นี้ละ เหมาะที่จะบำเพ็ญเพียร

แล้วพระองค์ก็ได้ทรงบำเพ็ญเพียรที่นั่นยาวนาน ๖ พรรษา
และได้ตรัสรู้ภายในร่มพระศรีมหาโพธิ์ ร่มฝั่งแม่น้ำเนรัญชรานั้น
คือพระตำราสแรกที่เป็นจุดเริ่มของการบำเพ็ญเพียรจนได้ตรัสรู้เป็น
พระสัมมาสัมพุทธเจ้า และนี่คือจุดตั้งต้นของพระพุทธศาสนา ดังที่
ได้บอกว่าถิ่นรมณีย์เป็นที่ตั้งต้นของพระพุทธศาสนา

เมื่อพระพุทธเจ้าเริ่มประกาศธรรมแล้ว ไม่นานเลย พระ
เจ้าพิมพิสาร ราชาแห่งมคธรัฐ ทรงเลื่อมใส ได้ถวายพระราช
อุทยานเวฬุวัน เป็นที่ประทับพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ เรียกว่าเป็นวัด
แรกในพระพุทธศาสนา

คราวนั้น พระพุทธเจ้าได้ตรัสอนุญาต เป็นพุทธบัญญัติให้พระมีวัดอยู่ ว่า “อนฺชานามิ ภิกฺขเว อาราม” (วินย.๑/๖๓/๗๒) คำเรียกวัดที่เป็นหลัก จึงได้แก่ “อาราม” แปลกันว่าสวน ซึ่งเป็นถิ่นที่รมณีย์ หรือพร้อมอยู่แล้วที่จะเป็นรมณีย์

คำว่ารมณีย์นี้ ใช้ในความร้อยแก้ว แต่ในร้อยกรอง นิยมใช้ว่า “รมม” (ไทยว่า “รมย์”) เพราะ รมณียะ มี ๔ พยางค์ ใช้ในฉันทยาคกินที่มาก จึงใช้ รมม ซึ่งเหลือ ๒ พยางค์ สะดวกในการแต่งฉันท

รมณีย์เป็นคำสำคัญ ในสมัยโบราณ จะสร้างวัด ก็ต้องให้เป็นทีรมณีย์ พอเข้าสมัยใหม่ ก็ลืมนั่นไป คนเดี๋ยวนี้แทบไม่มีใครรู้จักรมณีย์ สมัยก่อน ในคัมภีร์พูดไว้ พระเดินทางจาริกไป พอจะเข้าพรรษา ก็หาทีรมณีย์ ที่จะได้จำพรรษา

คำว่า รมณีย์ และรมมะ ปรากฏในคัมภีร์ภาษาบาลีทั้งหลายไม่น้อยกว่า ๑,๐๐๐ ครั้ง เป็นคำที่สำคัญมาก พระพุทธเจ้าตรัสบ่อยมากกว่า ที่นั่นรมณีย์ ที่โน่นรมณีย์

พุทธดำรัสที่ตรัสถึงถิ่นสถานอันรมณีย์ครั้งที่สำคัญมาก นอกจากที่อุรุเวลาเป็นจุดแรกแล้ว ก็คือท้ายพุทธกาล คราวปลงพระชนมายุสังขารที่เมืองเวสาลี ในพระดำรัสที่ตรัสเตือนใจเพื่อประทานโอกาสแก่พระอานนท์ที่จะทูลอาราธนาให้ทรงพระชนม์อยู่ต่อไป ยังไม่ปรินิพพาน คือ ในคราวนั้น พระพุทธเจ้า หลังจากเสด็จออกบิณฑบาตแล้ว หลังภัต เสด็จไปพักกลางวันที่บ้านาลเจตีย์

เจตีย์ก็คืออนุสาวรีย์ของชาวแคว้นวัชชี ในเมืองเวสาลีมีเจตีย์หลายแห่ง เป็นสถานที่เตือนใจระลึกอันสำคัญ ที่เขาเคารพดูแลรักษาให้เป็นทีรมณีย์

เมื่อจะตรัสประทานโอกาสแก่พระอานนท์เพื่อเป็นนัยให้คิดที่จะทูลอาราธนาให้ทรงพระชนม์อยู่ต่อไปได้นั้น พระองค์ตรัสว่า รมณีนะอานนท์ นครเวสาลินี เจดีย์นั้นก็รมณีย์ เจดีย์โน้นก็รมณีย์...ปาวาลเจดีย์ก็รมณีย์

เรื่องก็คือ ที่รมณีย์นั้น เป็นที่น่าอยู่ ควรจะอยู่อาศัย ดำเนินชีวิต เป็นถิ่นทำมาหากิน เป็นที่ทำกิจกรณีย์ เป็นที่ทำงาน ที่จะมีชีวิตอยู่ชื่นชมเป็นที่รื่นรมย์ใจ

ในเวลาที่ตรัสถึงถิ่นที่รมณีย์นั้น พระพุทธเจ้าได้ทรงอาพาธรุนแรงแทบจะปรินิพพานมาแล้วหลายครั้งตลอดเวลายาวนานหลายเดือน เมื่อตรัสถึงที่รมณีย์คือถิ่นที่น่ามีชีวิตอยู่ชื่นชมนั้น ถ้าพระอานนท์นึกได้ ก็จะถือโอกาสอ้างอิงอาราธนาพระพุทธเจ้าให้ดำรงพระชนม์อยู่ต่อไป แต่พระอานนท์ไม่ทันนึก ก็เลยพลาดไป พระพุทธเจ้าจึงได้ปลงพระชนมายุสังขารว่า อีก ๓ เดือน จะปรินิพพาน

กำเนิดของกรุงรัตนโกสินทร์นี้ ก็สืบมาจากเรื่องของการสร้างถิ่นรมณีย์นี้ด้วย คนไทยไม่ได้เรียนรู้ ไม่ได้สำนึกกัน ในนามว่ารัตนโกสินทร์นี้ มีคำว่าเป็นสักกหัตตียะ เป็นพระนครที่ท้าวสักกะคือพระอินทร์ประทาน และเป็นวิษณุกรรมประสิทธิ์ คือเป็นเมืองที่ท้าววิษณุกรรมสร้าง

แล้วพระอินทร์เกิดขึ้นมาอย่างไร ก็มาจากมฆมาณพผู้สร้างถิ่นรมณีย์นั่นเอง นี่คือสืบบอดีต มฆมาณพเป็นจุดเริ่ม ตั้งต้นจากหมู่บ้าน เขาทำหมู่บ้านที่ตัวเขาอยู่นั้นให้รมณีย์ ตอนนี้อยู่ถึงรัตนโกสินทร์ เป็นเมืองที่พระอินทร์ประทาน

รมณีย์ เป็นคำสำคัญในพระพุทธศาสนา คนจะต้องเอาใจใส่ ถิ่นสถานที่อยู่อาศัยที่ปฏิบัติธรรม ควรเป็นถิ่นรมณีย์ ดังนั้นจึงถือเป็นหลักมาแต่ไหนแต่ไรว่าต้องทำวัดให้รมณีย์ ตั้งแต่ถือกันมาว่าให้พระกวาดลานวัดทุกวัน

ในพระไตรปิฎก มีพระสูตรหนึ่ง ที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า พระองค์เป็นเหมือนผู้รู้ทางที่ฉลาด สามารถชี้ทางที่ถูกให้แก่คนอื่น ๆ มีคนเดินทางมา ไม่รู้จะไปทางไหน จึงจะถึงจุดหมาย พระพุทธเจ้าก็ทรงชี้ทางให้บอกว่า เธอเดินไปทางนี้นะ เมื่อถึงนั้นจะพบสภาพถีนอย่างนั้นๆ เธอจะเจอไพรสมณฑนาแน่นเป็นดงทึบแล้ว เธอก็เลี้ยวไปทางโน้น หลบพ้นดงทึบนั้นแล้ว ต่อไปจะเจอทางเฉอะแฉะ เป็นหล่มเป็นโคลน ก็ให้หลีกเลี่ยงไปทางขวา

เธอผ่านที่นั้นไป แล้วจะเจออันนั้นๆ เธอจะต้องผ่านอันนั้นไปอีก แล้วในที่สุดก็จะเจอ “รมณียะ ภูมิภาโค” เหมือนอย่างที่เราจะเจอตอนจะเสด็จเข้าไปในถ้ำที่ทรงบำเพ็ญเพียร ในที่สุด เมื่อเธอเดินทางตามที่เรากล่าวให้ นี้ ก็จะได้พบภูมิภาค หรือพื้นดินดินแดนอันรมณีย์

แล้วพระองค์ก็ตรัสว่า ในเรื่องที่เรากล่าวเป็นอุปมาเทียบเคียงนั้นนะ ผู้ชี้ทาง ก็คือเราตถาคต แล้วถิ่นที่เป็นไพรสมณฑาทึบ คืออันนั้นๆ ที่เป็นทางขึ้นและลุ่มผ่านไม่ได้ คืออันนั้นๆ แล้วในที่สุดก็จะถึงภูมิภาคอันรมณีย์ นั่นคือนิพพาน

นี่คือ รมณียะ ภูมิภาโค เป็นคำอุปมาของนิพพาน นั่นคือถิ่นที่ดีเยี่ยมยอด ถ้าอยู่ตามปกติ มนุษย์ก็ควรจะทำถิ่นที่อยู่ของตน ให้เรียบร้อยสะอาดเอี่ยมอุดมสมบูรณ์ เป็นถิ่นรมณีย์อย่างที่ได้ว่ามา

เพราะฉะนั้น เมื่อมนุษย์อยู่กันในโลก ก็ทำโลกให้รมณียไป
ทั่วทั้งหมด อย่างที่ในอรรถกถาพูดถึงโลกที่รมณีย

คดีนี้จะนำมาใช้ พร้อมกับการปฏิบัติธรรมเพื่อไปถึง
นิพพาน ที่มีอุปมาเหมือนเป็นแดนรมณียนั้น ก็ควรพร้อมใจกันทำ
ผืนแผ่นดินทั้งโลกนี้ให้รมณีย แต่มนุษย์ปัจจุบันมีแต่ทำลายรมณีย
จนจะอยู่กันไม่ได้แล้ว มนุษย์ทำผืนแผ่นดินทั้งโลกนี้ให้เสื่อมโทรม
จนจะต้องหาถิ่นที่หนีไป พระพุทธเจ้าตรัสเตือนมานานแล้ว

ถ้าจะทำโลกนี้ให้รมณีย ก็ทำถิ่นของตัวให้มีคุณสมบัติ ๔
ประการ คือ

๑. นามทุกสมบัติ พร้อมด้วยร่มไม้และสายน้ำ คือ มีต้นไม้
ใหญ่น้อย พืชพันธุ์ต่างๆ แล้วก็แม่น้ำ สระ บึง ทะเลสาบ แค่นี้
มนุษย์ก็มีกินกันอิ่มแล้ว แต่ถ้าไม่มี ๒ อย่างนี้ ก็แยละ ทุกถิ่น ทุก
หมู่บ้าน ในเมืองไทย พระจะต้องเตือนชาวบ้าน ให้เขาไม่ประมาท
จะต้องมีให้พร้อมไว้

๒. ภูมิภาคสมบัติ พื้นถิ่นภูมิภาคนั้น ก็ให้เป็นทัศนีย ที่
แปลว่าน่าทัศนา คือน่าดู พอน่าดูแล้ว ก็น่าเดิน คือพื้นที่ราบเรียบ
สะอาดเรียบร้อย ปลอดภัย ไม่มีอะไรกรุงรัง น่าเดินไปชมนกชม
ไม้ พบกับสายลมแสงแดด ทานหญ้าได้ด้วยว่า ไม่มีภัยอันตราย แล้วก็

๓. บุคคลสมบัติ ในถิ่นนี้มีแต่คนดี คนที่เป็นกัลยาณมิตร
ไม่มีคนร้าย ไม่มีโจรขโมย ไม่มีคนเป็นอันตราย สุดท้ายก็

๔. คมนาคมนสมบัติ การไปการมาก็สะดวก ปลอดภัย ไม่
ใกล้ไม่ไกลเกินไป

คุณสมบัติ ๔ อย่างนี้ เป็นหลักทั่วไปที่จะให้เป็นรมณีย์ แต่สำหรับบางแห่งบางประเภท ให้มีคุณสมบัติเพิ่มขึ้นอีก อย่างเมืองเวสาลี ที่เป็นถิ่นผู้คนมีพลเมืองมากมาย ก็มีคุณสมบัติข้อ “สุภปัจจัย” ที่ย่ำว่ามีข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์หาง่ายด้วย

แต่ที่จริง อย่างน้อยทุกแห่งต้องมีอายุทศสมบัติ คือมีต้นไม้และสายน้ำ ให้พืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ ถ้ามีข้อนี้ ก็ไปได้แล้ว แต่รวมแล้วต้องทำทุกถิ่นถึงทั้งโลกให้ได้คุณสมบัติ ๔ อย่างนี้

พระไม่ใช้ไปสอนเฉพาะธรรมปฏิบัตินามธรรมเท่านั้น สำหรับคฤหัสถ์ พระพุทธเจ้าทรงสอน คิหิวินัย เรื่องของการเลี้ยงชีพ ความเป็นอยู่ในโลกในสังคม แล้วทั้งถิ่นทั้งโลก ก็ต้องทำให้รมณีย์ ให้เป็นที่น่าอยู่ แล้วก็อยู่กันดี เป็นอันว่า คุณสมบัติ ๔ อย่างนี้ ทำให้ได้ ให้วัดทั้งหลายเป็นแบบอย่างของการเป็นอยู่ที่ดี ที่จะรองรับความเจริญก้าวหน้าไปในธรรมจนจบพรหมจรรย์

อย่างที่ท่านเล่าไว้ในอรรถกถาวินัยว่า พระองค์หนึ่งเดินทางจาริกไปๆ เออ.. ถึงเวลาจะเข้าพรรษาวันนี้แล้ว ยังหาที่จำพรรษาไม่ได้เลย มาถึงวัดหนึ่ง จำเป็น หาที่อื่นไม่ได้แล้ว ต้องขอจำพรรษาที่วัดนี้แหละ ก็เข้าไปในวัด เจอพระที่เป็นองค์จัดเสนาสนะก็ขอยู่ ท่านว่าจัดแจกเสนาสนะกันเสร็จเต็มหมดแล้ว ไม่มีกุฏิว่างแต่ไม่เป็นไร วัดนี้รมณีย์ ท่านอยู่ที่ไหนได้ ก็อยู่ไปเถิด ถึงจะไม่มีที่อยู่แล้ว ก็ยังบอกว่าวัดเป็นรมณีย์ เพราะฉะนั้น ท่านก็ไปหาเอา ที่ไหนอยู่ได้ ไปดูเอาเถอะ

เป็นอันว่าสำคัญมาก วัดต้องรมณีย์ ถือกันมาอย่างนั้น

พระเชตวันก็รมณีย์ มีคำกล่าวว่า “อติรมณีย์ ต่ เชตวัน”
บอกว่าวัดพระเชตวันนี่ รมณีย์ยิ่งนัก

จะต้องฟื้นความคิดความเข้าใจในเรื่องรมณีย์ขึ้นมา ให้รู้จัก
ถิ่นแดนอันเหมาะดีที่มนุษย์จะได้อาศัยอยู่ อาศัยปฏิบัติธรรม
พระภิกษุรูปหนึ่งจะปฏิบัติ ไปนั่งลงไต้ร่มไม้แห่งหนึ่ง มองไป
ข้างหน้าเห็นโล่งตาโล่งใจ มีสายลมพัดมา หายใจโล่งสบาย จิตใจ
สงบลงทันใด จะได้เอ็กคคตา พร้อมจะเป็นสมาธิทันทีเลย นี่คือ
สถานที่สิ่งแวดล้อมที่ดีสำคัญอย่างนี้

แต่รมณีย์นี้ไม่ใช่รีสอร์ท ก็แยกกัน รีสอร์ทเป็นที่ใจหมก
รมณีย์เป็นที่ใจโล่งเปิด คนเจอรีสอร์ทแล้ว ใจน้อมไปในทางที่จะ
หมกติด มักมีการจัดแต่งให้สวยงาม ต้นไม้ไม้ไผ่แค่ให้มันเป็น
ธรรมชาติที่ดีของมัน แต่ไปจัดไปตัดไปแต่งให้ล่อตาติดใจ
กลายเป็นเครื่องประดับในส่วนของการบำรุงบำเรอ ที่จะได้ชุมนุม
สนุกสนาน บางทีถึงกับตั้งวงเหล้ากินกัน หรือเล่นดนตรีฟ้อนรำกัน
อะไรทำนองนั้น

รมณีย์นั้นเปิดใจ ให้ใจโล่งเป็นอิสระ ความสะอาดสดใส
โปร่งโล่งสบายของธรรมชาติ ทำให้ใจเบิกบานสดใส เกิดปราโมทย์
แล้วก็นึกถึงธรรม อยากจะรู้ธรรม ไปหาธรรม ไปฟังธรรม

ควรเข้าใจละเอียดลงไปอีกหน่อยว่า ที่ว่าวัด คืออาราม พึง
เป็นรมณีย์นั้น เป็นการพูดกว้างๆ ในฐานะที่วัดเป็นถิ่นเป็นแดน ถ้า
พูดในแง่ที่วัดเป็นเสนาสนะ คือเป็นที่อยู่อาศัยของพระเถร ท่าน
บอกไว้อีกต่างหากว่าวัดควรมีคุณสมบัติอะไรบ้าง

อย่างที่พระเจ้าพิมพิสารทรงเลือกที่จะถวายราชอุทยาน เวฬุวันนั้น ได้ทรงพิจารณาแล้วว่า เวฬุวันนั้นไม่ไกลไม่ใกล้เกินไป จากถิ่นบ้านของประชาชน คมนาคมสะดวก เหมาะที่คนผู้ประสงค์จะไปหาพระได้, กลางวันไม่พลุกพล่าน กลางคืนเงียบสงัด ไม่เอะอะ ไม่จ้อแจ, เหมาะเป็นที่ปฏิบัติกิจของผู้ต้องการที่สงบ และควรเป็นที่หลีกเลี่ยงอยู่สงบ

พระอาจารย์สมัยต่อมา ได้ประมวลแสดงคุณสมบัติของวัด อันเป็นเสนาสนะที่ควรอยู่อาศัย เป็นที่ปฏิบัติของพระเถร วางเป็นหลักไว้ (เช่น วิสุทธิ.ฎ.๑/๒๐๕, ม.ม.ฎ.๑/๑๗๘; ให้ชื่อว่า เสนาสนังคสมบัติ ๕) คือ

๑. ไม่ไกลเกินไป ไม่ใกล้เกินไป คมนาคมสะดวก
๒. กลางวันไม่พลุกพล่าน กลางคืนเงียบเสียง ไม่อึกทึก
๓. ปลอดภัยจากสัมผัสรบกวนของเหลือบ ยุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลาน
๔. เมื่ออยู่ในเสนาสนะนั้น มีปัจจัย ๔ เกิดขึ้นไม่ยาก
๕. มีพระเถระพหูสูตทั้งหลายอยู่ด้วย ที่จะช่วยแก้ไขปิดเป้าความสงสัย

มีข้อ ๕ เป็นที่ประสงค์สำคัญ เพราะพระเถรบรรพชาอยู่วัด ก็เพื่อการศึกษา วัดเป็นแหล่งการศึกษา ความหมายของชีวิตพระ เณรอยู่ที่ความเจริญในไตรสิกขา

รมณีย์เปิดใจคนมาวัดให้ไปหาไปเห็นธรรม

มาถึงนี้แล้ว ก็ต้องพูดถึงรมณีย์ของวัดให้ชัดสักหน่อย คือเมื่อไปวัดนั้น ไม่ใช่แค่พบถิ่นสถานอันรมณีย์ แต่ในวัดมีพระอยู่ด้วย ต่อจากพบถิ่นรมณีย์แล้ว ก็จะได้พบพระ แล้วไปถึงธรรมต่อไป

เคยบอกแล้วว่า วัดมีลักษณะที่ดี ก็คือ พอคนเดินมา หรือจะมาทางรถ ทางเรือ ก็แล้วแต่ ยังไม่ถึงวัด มองเห็นวัด ก็เป็นทัศนียภาพนี้ข้อที่ ๑ มาแล้ว *ทัศนียภาพ* แปลว่าน่าดู น่าชม เมื่อเห็นวัดเป็นทัศนียภาพตั้งแต่ไกล ก็ชวนใจว่าน่าจะเข้าไปดู ก็เข้าทางมาวัด

พอเดินเข้ามาในวัด ก็เจอ *รมณีย์* นี้ข้อที่ ๒ ก็รื่นรมย์ ใจว่างสบายชื่นผ่อนคลาย เกิดมีปราโมทย์ บันเทิงใจ จิตปลอดโปร่งโล่งเบิกบาน เปิดใจให้แก่ธรรม นี่ละรมณีย์ ใจโล่งมาแล้วที่จะเข้าถึงธรรม

ที่นี่ เดินไปในวัดที่รมณีย์ ก็เจอพระ ถ้าจะให้ดีที่สุด ก็ได้พบพระที่เป็นปสาทณีย์ แปลว่าเป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใส คือ มีลักษณะอาการที่น่าเชื่อถือ ว่าท่านองค์นี้ มองเห็นแล้ว รู้เลยว่าต้องมีจิตใจดีมีเมตตา และมีปัญญารู้ธรรม ทำให้เห็นแล้วเลื่อมใส อยากเข้าไปหา ไปไถ่ถามปรึกษา

แต่ที่นี่ ปสาทณีย์นี้ ท่านนิยมใช้เฉพาะกับพระพุทธเจ้า แล้วพระองค์อื่นล่ะจะว่าอย่างไร ตามที่ได้พบ สำหรับพระอรหันต์ ผู้เป็นมหาสาวกนั้น ท่านใช้คำว่าปณินิภาวนีย์

อย่างที่เล่าไว้ในพระไตรปิฎกว่า เมื่อพระพุทธเจ้าจะปรินิพพานนั้น ญาติโยมทั้งหลายพากันโคกเศร้ายะลิกถึงพระพุทธเจ้าว่า พระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว เรามาวัด จะไม่ได้เฝ้า ไม่ได้พบพระพุทธเจ้า

แล้วมิใช่แค่นั้น แถมจะพลอยไม่ได้พบบรรดาพระมหาสาวกทั้งหลายผู้มโนภาวนี้อยู่ ผู้เป็นที่เจริญใจ เช่นอย่างพระสารีบุตร พระมหาโมคคัลลานะ พระมหากัสสปะ ฯลฯ อีกด้วย เพราะว่า เมื่อพระพุทธรเจ้าไม่ประทับอยู่ พระสาวกเหล่านั้น ซึ่งตามปกติมาเฝ้า ก็จะไม่มา ญาติโยมทั้งหลายก็จะพากันอ้าวง้าง

ทีนี้ สำหรับพระภิกษุทั่วไปในวัดทั้งหลาย เมื่อไม่ถึงกับเป็นมโนภาวนี้อยู่ แต่ก็ยังเป็นพระที่ดี จะมีลักษณะเป็นอย่างไร คุณสมบัติอย่างหนึ่งที่ท่านย้าไว้เรื่อย อยู่ในชุดธรรมของกัลยาณมิตร ๗ คือ ปิโย น่ารัก (มีเมตตาพาให้สนิทใจ), ครุ น่าเคารพ (ทำให้อุ่นใจ), ภาวนีโย น่านับถือ (น่าภูมิใจ ทำให้ชื่นชมมั่นใจว่ามีความรู้จริง)

เอาแค่ข้อที่ ๓ นี้ก่อน พระดีตามหลักทั่วไป ท่านจับที่ข้อ ๓ คือ ภาวนีโย นี้ ยังไม่ไปถึงข้ออื่น ก็ให้ได้แค่ข้อ “ภาวนีโย” คือ ภาวนีโย นี้ก่อน

เมื่อก็ เข้าวัด ได้ชื่นชมรมณีย์ ทีนี้พอเจอพระ ถ้าพบพระพุทธรเจ้า ก็เป็นปสาทนีโย นี่เจอพระในวัด ก็เป็นภาวนีโย น่านับถือ น่าภูมิใจ น่าเอาอย่าง เป็น ๓ -นีโย แล้วนะ *หนึ่ง* ก่อนถึงวัด ได้ *ทัศนีย์* สอง เข้าวัด ชื่นชมรมณีย์ *สาม* เจอพระ เข้าไปพบไปหา ท่านผู้ภาวนีโย

ทีนี้ พอเจอพระที่เป็นภาวนีโย แล้วท่านมีธรรมที่จะบอกเล่า ท่านก็ปฏิสันถารโยม ด้วยธรรมปฏิสันถาร พูดคุยสนทนา เออ.. โยมเป็นอย่างไร จะไปที่ไหนหรือหาใครในวัด หรือว่ามีปัญหาชีวิต ปัญหาจิตใจ ที่จะถามไถ่ปรึกษา หรือเฝ้จะศึกษาธรรม ฯลฯ ก็คุยกัน

โยมถามพระ พระก็กล่าวธรรมะ ตอบปัญหาอะไรต่ออะไร ที่จะทำให้โยมเกิดความรู้ความเข้าใจ อาจจะช่วยแก้ปัญหาจิตใจได้ ทำให้ใจโล่งเบา แล้วเกิดความบันเทิงใจ เป็นสัมโมทณีย์ หมายความว่า ธรรมะหรือถ้อยคำที่พระกล่าวนั้น เป็นสัมโมทณีย์ ทำให้ชื่นจิตบันเทิงใจ คือเจอพระผู้ภาวนีย์แล้ว ก็ได้ฟังธรรมคำสอนที่เป็นสัมโมทณีย์ ก็พูดจากันจนพอแก่ใจ พอแก่เวลา

ที่นี่ ก็เอาละ เป็นอันว่าได้มาเที่ยวในวัดพอสมควรแล้ว แล้ว ก็ขอลากลับไปด้วยใจที่ชื่นชมพอใจ ยังอยากจะได้พบได้ฟังได้สนทนากันอีก ถึงแม้จะลาแล้ว กลับออกไป ใจก็ยังจำยังคิดถึงธรรมถึงถ้อยคำที่ได้ฟังได้สนทนาธรรม คำสนทนาชวนใจให้ระลึก นึกคิดถึงการที่จะได้มาวัดมาฟังธรรมอีก ตัวกลับไป แต่ใจก็ยังคิดถึงนึกที่จะมาใหม่ คือใจหวนระลึกถึงวัด นึกถึงพระ ระลึกถึงธรรมคำสอน อันนี้เรียกว่าเป็นสรวณีย์

กลับไปบ้านแล้ว ก็มีสรวณีย์อยู่ในใจ เมื่อมีสรวณีย์อยู่กับตัว ในใจ ก็ทำให้คิดจะมาใหม่อีกเรื่อยๆ จนกระทั่งว่า เอาละ วันนี้ สรวณีย์บอกให้ไปวัดอีก ก็ไปตามที่สรวณีย์บอกให้ ก็ได้เจอทัศนีย์ ได้ชื่นชมรมณีย์ ได้พบภาวนีย์ ได้สัมโมทณีย์แล้ว ก็เป็นสรวณีย์อีก ครบวงจร เวียนต่อไปที่จะให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไปๆ ในธรรม ในปัญญา

เอาละ นี่ก็เอามาทวนกันไว้ คติอย่างนี้ที่สำคัญ เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติศาสนกิจ

พระอาวาสิกที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้

พูดไปพูดมา ชักจะเยอะแยะแล้ว เป็นอันว่าอย่าไปห่วงเรื่องตั้งตำแหน่งอะไร ท่านที่สนใจ ก็รอฟังไปว่า อีก ๘ วัด เมื่อไรจะมีเจ้าอาวาส แล้วเรื่องผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ก็ไม่เป็นเรื่องที่จะต้องรีบด่วน ดูว่าจะดำเนินวัดอย่างไรให้อยู่กันดี ทำกิจกรรมให้งาม

ควรจะพูดด้วยว่า เรามีวัด โดยเรียกตามคำบาลี สมัยปัจจุบันนี้ เลือกเอาคำว่า “อาวาส” แล้วเราก็ก็นำพระที่เป็นหัวหน้าวัดว่า “เจ้าอาวาส” คำว่าเจ้าอาวาสนี้มาอย่างไร ก็นำพิจารณา ได้ไปเปิดดู ตั้งแต่พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ ก็มีคำว่า เจ้าอาวาส

แต่ที่นี้ องค์ที่พูดนี้เกิดในชนบท จังหวัดสุพรรณบุรี ที่ตลาดอำเภอศรีประจันต์ ศรีประจันต์นี้เป็นคุณแม่ของนางพิมพ์ลาไล เป็นแม่ยายของขุนแผน เพราะฉะนั้น ศรีประจันต์จึงเป็นถิ่นของนางพิมพ์ แล้วก็มีวัดอยู่ข้างตลาดศรีประจันต์ ซึ่งมีต้นยางอายุยืนยาวมานาน ต้นใหญ่มาก เรียกว่า วัดยาง

เมื่อยังเป็นเด็กเล็กๆ ได้ยินพวกผู้ใหญ่พูดถึงเจ้าอาวาสวัดยางนั้น ท่านชื่อนอบ ชาวบ้านเรียกท่านว่าอาจารย์นอบ เขาไม่เรียกว่าเจ้าอาวาส เป็นอันว่า ชาวบ้านตั้งแต่นานมาแล้ว เรียกเจ้าอาวาส ว่าอาจารย์ บางทีก็เรียกว่าสมภาร ถ้าท่านเป็นผู้ใหญ่มากชราแล้ว ก็เป็นหลวงพ่อ เป็นหลวงปู่อะไรไปเลย องค์นี้เป็นอาจารย์แสดงว่ายังไม่แก่แน่

ต่อมา สิ้นอาจารย์นอบไปแล้ว สมภารองค์ใหม่ ชาวบ้านเรียกว่าอาจารย์หว่าง (คือพระอาจารย์สว่าง) แสดงว่าพระที่เป็นผู้ใหญ่ เป็นหัวหน้าของวัด เป็นผู้นำในท้องถิ่น ก็คือครูอาจารย์ ไม่ใช่เป็นครูอาจารย์เฉพาะของพระเณรเท่านั้น แต่เป็นอาจารย์ของญาติโยมชาวบ้าน หรือว่าประชาชนด้วย

แล้วอีกอย่างหนึ่ง ที่เรียกว่าสมภาร ก็คือมีภาระมาก มักจะเน้นไปทางด้านการก่อสร้าง จะเห็นว่า ไปทางวัดบ้านนอก บางแห่ง โนน พระปิ่นหลังคากันอยู่ ขึ้นไปตอกตะปูมุงหลังคากัน พระทำงานก่อสร้างกันเอง เรียกว่างานนกรรม

เจ้าอาวาสเป็นคำของการ เรียกตามราชการ แต่ตามแนวทางของประเพณี ชาวบ้านเรียกว่าอาจารย์ ซึ่งเป็นเรื่องของการศึกษา โดยวัดเป็นแหล่งการศึกษา

ต่อมา ความเป็นกันเองกับวัดคงจะเบาบางลงไป คือคนห่างวัดมากขึ้น ก็เรียกตามราชการ เป็นภาษาทางการว่าเจ้าอาวาส เรียกไปๆ ก็เข้าทางของสายการปกครอง เป็นเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ ขึ้นไปๆ คล้ายทางการที่เป็นเจ้าเมือง เป็นเจ้านาย “เจ้า” นี่เป็นใหญ่ มักจะโยงไปด้วยกันกับเรื่องของความเป็นใหญ่ คือเป็นเจ้านาย แล้วก็มีการใช้อำนาจ มุ่งมาที่การปกครอง เจ้าอาวาสก็เป็นหัวหน้าผู้ปกครองวัด ต้องทำความเข้าใจให้ดี อันนี้เป็นเรื่องใหญ่ เดียวพระจะหลง งานของพระคืออะไร เรามีเจ้าอาวาสแล้ว ถือว่าเป็นผู้ปกครอง เรียกว่าในวัดนี้เป็นผู้สูงสุด

ที่นี้ ในพระไตรปิฎกภาษาบาลี มีคำว่า “อาวาสิก” อ่านว่า อาวาสิกะ พระไตรปิฎกฉบับแปลภาษาไทย ชุดใหญ่ทั้ง ๓ ชุด แปล “อาวาสิก” ว่าพระเจ้าอาวาสบ้าง ว่าพระเจ้าถิ่นบ้าง

ดูตามเรื่อง อาวาสึก ก็เป็นพระประจำวัด คือชาวบ้านสร้างวัดขึ้นมา ว่าตามหลักคือถวายแก่สงฆ์จาตุรทิศ แต่ในทางปฏิบัติ ก็อาจจะ หรือมักจะปรารภพระภิกษุที่ตนเคารพเลื่อมใส จึงสร้างวัดอุทิศแก่สงฆ์จาตุรทิศนั้นแหละ ถวายให้พระองค์นั้นอยู่ ท่านก็เป็นอาวาสึก จะแปลว่าพระประจำวัด พระเจ้าถิ่น หรือพระเจ้าอาวาสก็แล้วแต่ ก็ไม่ใช่เป็นเจ้าของวัด ถ้าประพฤติไม่ดี ทำให้เสียหายก่อความเสื่อมเสีย ชาวบ้านก็ใส่ใจที่จะมาชุมนุมประชุมกันลงมติขอให้พระอาวาสึกนั้น ออกจากวัดไป

ที่หลายคนชอบแปลว่าพระเจ้าถิ่น ก็คือพระอาวาสึกะ ที่อยู่ประจำวัดนี้ คู่กันกับพระอาคันตุกะ ซึ่งจรมมา เป็นแขก เมื่อมีพระอาคันตุกะมา พระอาวาสึกะก็ต้อนรับ จัดที่พักให้ และดูแล

หลังพุทธกาล พระอาวาสึกนี้เหมือนจะมีความเป็นเจ้าการทำนองเป็นใหญ่มากขึ้น อรรถกถามากหลายแห่งแสดงความหมายไว้ เช่นว่า อาวาสึกนั้นเป็นพระที่อยู่ประจำ เป็นผู้แบกภาระ ทั้งสร้างเสนาสนะใหม่ และซ่อมเสนาสนะเก่า เป็นผู้ดูแลวัด เข้าลักษณะที่คนไทยชอบเรียกว่าสมภาร ซึ่งหนทางด้านงานก่อสร้างบูรณปฏิสังขรณ์ แถมมีคำเรียกพระที่เพียงแค่อุ่อาศัย ไม่มีภาระที่จะเป็นเจ้าการเจ้างานอะไร ว่าเป็นพระเนวาสึก ไม่ใช่อาวาสึก

ที่พูดมานั้น เป็นเรื่องของความรู้ อาวาสึกจะเป็นพระเจ้าถิ่น พระประจำวัด พระเจ้าการดูแลวัด หรือจะเป็นเจ้าอาวาสผู้ปกครองวัดอย่างในสมัยปัจจุบันก็ตาม แ่งนั้นแยกไปเป็นข้อพิจารณาด้านหนึ่ง

แต่ที่สำคัญ เป็นหัวใจของความเป็นอวาสิก ไม่ว่าในความหมายอย่างไหนๆ อยู่ที่หลักคือธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสแสดงไว้ให้เป็นคุณสมบัติ และเป็นทำนองหน้าที่ของพระอวาสิก เรียกว่า **อวาสิกธรรม** ซึ่งตรัสไว้เป็นหมวดๆ รวม ๑๐ หมวดๆ ละ ๕ ข้อ รวมเป็น ๕๐ ข้อ (อง.ปญจก.๒๒/๒๓๐-๒๔๐/๒๔๐-๒๔๕)

อวาสิกธรรม คือธรรมของพระอวาสิกนั้น ไม่เป็นเรื่องของการใช้อำนาจอะไร แต่เป็นเรื่องของคุณธรรม และการปฏิบัติเพื่อประโยชน์สุขของพหุชน โดยเฉพาะหน้าที่หลักประจำตัวของพระ คือ **ธรรมทาน** การให้ธรรมแก่ชาวบ้าน สอนให้การศึกษาแก่ประชาชน ขอยกมาให้เห็นเป็นตัวอย่าง

เริ่มด้วยชุดแรก พระอวาสิกมีคุณสมบัติพื้นฐานประจำตัว ๕ อย่าง โดยเป็นพระอวาสิกผู้ภาวนีย คือ นานับถือ เป็นแบบอย่างได้ โดยประกอบด้วยธรรม ๕ ข้อ คือ

๑. พร้อมด้วยอากัปภิกขีและวัตรปฏิบัติ
๒. เป็นพหูสูต ได้เล่าเรียนศึกษามาก
๓. เป็นผู้ปฏิบัติขัดเกลา ยินดีในการหลีกเร้นอยู่สงบ ฝึกกัลยาณธรรม
๔. มีวาจาาม กล่าวถ้อยความเป็นกัลยาณพจน์
๕. มีปัญญา ไม่ไขว่คว้าอะไรรุ่มรวย

ขอยกข้อปฏิบัติมาห้าข้อสักชุดหนึ่ง คือ พระอวาสิกเกื้อหนุนคฤหัสถ์เหล่าชาวบ้าน โดยพร้อมด้วยธรรม ๕ คือ

๑. พาชาวบ้านสมาทานในอธิศีล
๒. สอนให้ชาวบ้านอยู่ในธรรมทัศน์ (มีปัญญาเห็นธรรม)

๓. ชาวบ้านเจ็บป่วย เข้าไปให้สติ...

๔. เมื่อมีภิกษุมาจากแคว้นแคว้นต่างๆ เป็นสงฆ์หมู่ใหญ่ ก็เข้าไปบอกบรรดาคุณุสถ์ชาวบ้านว่า มีภิกษุจากแคว้นแคว้นต่างๆ มากันเป็นภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ ไปทำบุญกันเถิด เป็นคราวสำคัญที่จะได้ทำบุญกันแล้ว

๕. โภชนะที่ชาวบ้านถวาย ไม่ว่าจะหยาบหรือประณีต ก็ฉันด้วยตนเอง ไม่ทำศรัทธาไทยให้ตกไป

จะต้องย้าหน้าที่หลักประจำตัวของพระ ที่คู่กันกับการถวายอาามิสทานหรือปัจจัยทานของชาวบ้าน คือ ธรรมทาน การแนะนำสั่งสอนให้ธรรมแก่ประชาชน ให้คนทั้งหลายเจริญขึ้นในการศึกษา เป็นงานเป็นกิจประจำตัวของพระ คู่ไปกับการมีวัดและมาวัดของประชาชน ไม่ใช่ให้พระเป็นอยู่แค่(ไทยธรรม)ปฎิคาหก

อาวาสิกนี้ แปรในเมืองไทย ก็ว่ากันไปตามสภาพของไทย จะเป็นเจ้าอาวาสจริงหรือไม่ ก็ต้องพิจารณาอีกชั้นหนึ่ง เท่าที่ดูน่าจะแปลว่าพระประจำวัดมากกว่า

มีตัวอย่างในพระไตรปิฎก พระองค์หนึ่ง ชื่อว่าธัมมิกะ เป็นพระอาวาสิก (อง.ป.ม.จก.๒๒/๓๒๕-๔๐๙) ประจำอยู่องค์เดียวในวัดทั้ง ๗ วัด ในรัฐชาติภูมิ พระอาคันตุกะองค์ไหนๆ มา ท่านก็ด่าว่าพูดจาหยาบคายกระเทบกระแทกจนเขาทนอยู่ไม่ได้ หนีไปหมด ญาติโยมอุบาสกชาวถิ่น จึงพร้อมใจกันมาหาอาวาสิกนี้ บอกนิมนต์ท่านให้ออกจากวัดนั้นไป เป็นอย่างนี้จนหมดทั้ง ๗ วัด ในที่สุดไม่มีที่ไป ท่านไปเฝ้าพระพุทธเจ้า พระองค์จึงทรงสอนให้รู้จักประพฤติดัวพูดจาปฏิบัติต่อผู้อื่นให้ถูกต้อง

อีกตัวอย่างหนึ่ง พระสุธรรมเป็นพระอวาสสิก (ประจำวัด) ของจิตตคฤหบดี ที่อัมพวาณวัน อันรณีย์ ในมัจฉिकासถ์ คราวหนึ่ง พระมหาสาวก ๑๑ ท่าน มีพระสารีบุตร พระมหาโมคคัลลานะ และพระมหากัจจानะ เป็นต้น จาริกมาถึงมัจฉिकासถ์ คฤหบดีต้อนรับ ฟังธรรมแล้ว นิมนต์พระมหาสาวกไปฉันอาคันตุกัทที่นิเวศน์ของตนในวันรุ่งขึ้น แล้วไปนิมนต์พระสุธรรมให้ไปฉันด้วย พระสุธรรมไม่พอใจว่าจิตตคฤหบดีนิมนต์พระอื่น โดยไม่บอกตนก่อน เป็นการข้ามหน้าข้ามตา และไม่ยอมรับนิมนต์

แต่พอถึงเวลา พระสุธรรมก็ไปในที่นิมนต์ด้วย เพื่อตรวจดูว่า จิตตคฤหบดีจัดของฉันอะไรถวายแก่พระเถระเหล่านั้น จิตตคฤหบดีก็ต้อนรับท่าน พอลงนั่งกันเข้าที่ พระสุธรรมก็พูดประชดแตกดันแก่จิตตคฤหบดีว่า จิตตคฤหบดีจัดถวายของฉันมากมาย แต่ขาดไปอย่างหนึ่ง คือขนมแดกกา

จิตตคฤหบดีกล่าวตอบว่า พุทธพจน์มีอยู่มากมาย พระคุณเจ้าสุธรรมพูดอะไรออกมาชนิดเดียวว่าขนมแดกกา แล้วกล่าวอุปมาว่าพระสุธรรมพูดเหมือนลูกไก่ผสมกา...

พระสุธรรมบอกว่าจิตตคฤหบดีด่าตน และบอกว่า “นี่วัดของท่าน อาตมาจะออกไปจากวัดนั้น” จิตตคฤหบดีก็ว่าไม่ได้ด่า และขอให้ท่านสุธรรมอยู่ที่วัดนั้นต่อไป ตนจะชวนขวายจัดถวายปัจจัยสี่ แต่พระสุธรรมก็ยืนยันว่าจะออกไป จิตตคฤหบดีจึงถามว่าท่านจะไปที่ไหน พระสุธรรมว่าจะไปเฝ้าพระพุทธเจ้าที่สาวัตถิ จิตตคฤหบดีบอกว่าขอให้พระสุธรรมเล่าเรื่องถวายแด่พระพุทธเจ้าให้เต็มความคำต่อคำเลยทีเดียวนะ และพูดปิดท้ายว่า ไม่แปลกเลยที่ท่านสุธรรมจะได้กลับมาที่มัจฉिकासถ์นี้อีก

พระสุธรรมเดินทางไปเฝ้าพระพุทธเจ้าและกราบทูลเล่าเรื่องทั้งหมด พระพุทธเจ้าทรงดำหนิพระสุธรรมที่ใช้ถ้อยคำตำหนิรามพูดข่มขู่ดูหมิ่นทนายผู้มีศรัทธาอุปัฏฐากสังฆะ และตรัสบอกให้สงฆ์ส่วนรวมทำปฏิสารณียกรรมแก่พระสุธรรม โดยปรับอาบัติพระสุธรรมนั้น และให้เธอไปขอขมาจิตตคฤหบดี

พระพุทธเจ้ามิได้ทรงลงโทษพระสุธรรม แต่ทรงตั้งกฎวางกติกากเป็นวินัย ที่สงฆ์ส่วนรวมจะได้ใช้เป็นเครื่องมือแก้ไขความประพฤติของพระภิกษุ คือเป็นกลไกของการศึกษาในระดับศีล ถ้าจะเรียกว่าเป็นการปกครอง ก็คือใช้การปกครองเป็นเครื่องมือของการศึกษา หรือเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

เรื่องในพระไตรปิฎกเป็นทำนองนี้ นำมาบอกเล่าไว้จะได้รู้เข้าใจเรื่องพระและวัดวาอารามตามสมควร

ในอรรถกถาก็ทำนองเดียวกัน มีเรื่องราวของพระที่ไปอยู่ประจำวัดนั้นๆ อยู่ไปอยู่มา ประพฤติไม่ดี ชาวบ้านทั้งหลายก็มาชุมนุมกัน ขอนิมนต์ให้ท่านออกไปอยู่ที่อื่น เพราะฉะนั้น ก็ถือประชาชนคือชาวบ้านชาวถิ่นที่เรียกว่าส่วนรวมเป็นใหญ่

พระไปอยู่ที่ไหน ประพฤติดีปฏิบัติชอบ ชาวบ้านก็อุปถัมภ์บำรุง พระก็ให้ธรรม แนะนำสั่งสอนชาวบ้านให้รู้จักบาปบุญ ให้ดำเนินชีวิตดีงามทำประโยชน์แก่ส่วนรวม ให้อยู่กันดี มีสามัคคีร่วมเย็นเป็นสุข

ลงท้ายว่า พระ ไม่ว่าจะเป็นอวาสสิกหรือไม่ ก็ถือหลักตามพุทธพจน์ว่า (ขุ.อิติ.๒๔/๒๘๗/๓๑๔)

สาคารา อนาคตา จ คุโณ ขณโณณณิสิตา
ผู้ครองเรือน (ชาวบ้าน) และผู้ไม่มีเรือน (พระสงฆ์) ทั้ง ๒
ฝ่าย อาศัยกันและกัน

- ก) ชาวบ้านถวายอาวาสทาน บำรุงด้วยปัจจัยทาน
(ปัจจุปัจจุตา จีวรปิณฑพาตเสมาสังฆทานปัจจุณาสกฺขปริกขาริ)
- ข) พระสงฆ์ให้ธรรม แสดงธรรมแก่ชาวบ้าน เป็นธรรมทาน
(เนลลํ ฌมมํ เทเสถ)

ให้พระให้วัดมีการปกครอง ต้องระวัง ถ้าปล่อยไป จะลืมห้ธรรม จะมองข้ามการศึกษา

เรื่องของวัดนี้ ไปๆ มาๆ พวกเขาลืมสาระดั้งเดิม อย่าง
ที่เป็นกันในปัจจุบัน คนมักมองงานของเจ้าอาวาส ว่าเป็นใหญ่ใน
การปกครองวัด เมื่อมีการปกครอง ก็มีการใช้อำนาจ ไปๆ มาๆ
แทนที่จะนึกถึงเจ้าอาวาสในทางที่เป็นครูอาจารย์ ก็ไปนึกถึงความ
เป็นใหญ่ในทำนองที่จะเป็นเจ้าเป็นนาย

มีเจ้าอาวาสแล้ว เหนือขึ้นไปอีก มีเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะ
อำเภอ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่สูงขึ้นไปอีก เจ้าทั้งนั้น ไปๆ
มาๆ ถ้าไม่ระวัง จะนึกว่าตัวเป็นเจ้านายไปเสียจริงๆ

การเป็นเจ้าใหญ่นายโตนั้น ไปเข้าในระบบของคฤหัสถ์
เป็นธรรมดาตามแต่ติดำบรรพ์ คฤหัสถ์ ชาวบ้าน บ้านเมืองต้องม
ีการปกครอง เขาเรียกว่าอาณาจักร *จักร* คือวงการ *อาณาจักร* คือ
อำนาจ, อาณาเป็นบาฬี สันสกฤตว่าอาชญา ไทยตัดสั้นเป็นอาญา
ก็ได้ ก็คืออาชยานั้นแหละ อาณาจักร คือวงการของอำนาจ ก็คือ
บ้านเมือง ซึ่งต้องมีการใช้อำนาจ ใช้อาณา คือใช้อาชญา มีการ
ปกครอง มีการสั่งบังคับ และการลงโทษต่างๆ

เพราะอะไร เขาต้องปกครอง ดินแดนที่มีขึ้นมานั้น ตัวเข้าไปครอบครอง ก็รวมๆ กันเข้ามา บางทีก็แย่งกันไปยึดกันมา คนทั้งหลายที่อยู่在那นั่น ต่างเผ่า ต่างพันธุ์ ต่างก๊ก ต่างเหล่า ต่างอาชีพ การงาน ต่างความคิด ต่างความต้องการ ต่างความมุ่งหมาย แยกตัว แยกพวก แยกหมู่ ต่างๆ กันไป จะต้องปกให้อยู่ในคลุมนีให้ได้ ปกคลุมแล้วก็ครอบครอง ให้พวกคนต่างๆ เหล่านั้นต้องอยู่ในคลุมนี และข้าต้องครอบครองแก่ไว้ แก่ต้องมีผลประโยชน์ให้ มีการส่งส่วยสาอากรอะไรต่างๆ มาช่วยบำรุงเขตแดนแคว้นแคว้นนี้ เพราะต้องเอามาใช้จ่ายดูแลเขตแดนแคว้นแคว้นอาณาจักรนั้น แล้วแกก็ทำงานด้วยนะ ต้องทำกิจการงานต่างๆ ตั้งแต่รับใช้ราชการ ตั้งแต่โบราณ เวลามีศึกสงคราม ก็เกณฑ์เป็นไพร่พลออกไปรบ มีการก่อสร้างสิ่งใหญ่โต ก็ต้องไประดมกำลังคนชาวบ้านมาเป็นแรงงาน คนทั้งหลายต่างๆ กัน พร้อมทั้งการจัดกระจาย ก็ต้องใช้อำนาจปกคลุมให้อยู่ในครอบครอง ดีขึ้นไป ก็ปกป้องคุ้มครองให้ด้วย การปกครองบ้านเมืองก็เป็นมาอย่างนี้

ที่นี้ ในการปกครองนั้น พระเจ้าแผ่นดิน หรือรัฐบาล ก็แบ่งอำนาจไป ในสมัยโบราณ ก็เป็นเจ้าอะไรต่างๆ เจ้าเมือง เจ้านคร เดียวนี้ ก็มีจังหวัด มีอำเภอ อะไรต่ออะไร ก็พัฒนาระบบการปกครองกันไป เป็นการปกครองส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่นอะไรๆ ก็ว่าไป รวมแล้วก็เป็นการใช้อำนาจปกครอง

บ้านเมืองที่เจริญนั้น เขาก็ออกกฎหมายมา ใช้กฎหมายเป็นแบบแผนในการปกครอง ปกครองด้วยอำนาจตามที่กฎหมายกำหนดไว้นั้นแหละ

ที่นี้ พระสงฆ์นั้นเป็นชุมชนใหญ่ขึ้นมา ก็อยู่ในประเทศ ในแคว้นแคว้น ในอาณาจักรของเขาด้วย เมื่อมาอยู่ในดินแดนของเขา ก็เป็นพลเมืองของเขา เป็นประชากรของเขา เขาก็ต้องปกครอง ก็อยู่ใต้อำนาจกฎหมายของเขาด้วย

ที่นี้ ในประเทศไทย ทางบ้านเมือง อาณาจักร ทั้งพระเจ้าแผ่นดิน และราษฎร ก็นับถือพระพุทธศาสนา มาถึงสมัยหนึ่ง ท่านจัดการปรับปรุงการปกครองแผ่นดิน ในการนี้ สำหรับพระสงฆ์ ท่านจะไม่ปกครองเองโดยตรง แทนที่จะให้คนของบ้านเมืองเข้ามาปกครอง ท่านจะให้พระปกครองกันเอง เหมือนกับให้อำนาจของบ้านเมืองส่วนนี้แก่พระสงฆ์ ก็ออกกฎหมายมาให้

ในสมัยรัตนโกสินทร์นี้ ก็มี พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ รศ. ๑๒๑ แล้วต่อมาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ ล่าสุดก็ พรบ. คณะสงฆ์ ๒๕๐๕ ซึ่งมีการแก้ไขเพิ่มเติมต่อๆ มา

นี่ก็คือ บ้านเมืองมอบอำนาจให้พระสงฆ์ปกครองในส่วนของสงฆ์เอง ถวายความสำคัญถึงขั้นเหมือนกับแยกเป็นต่างหากกัน อย่างที่บางทีพูดว่าเป็นอาณาจักร กับพุทธจักร

เป็นอันว่าท่านให้อำนาจมา โดยเอาแบบแผนการปกครองของบ้านเมืองเข้ามาด้วย อย่างใน พรบ. คณะสงฆ์ ๒๕๐๕ นี้ ก็กำหนดไว้เสร็จในกฎหมายนั้นเลย ว่าเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และไวยาวัจกร เป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมาย หมายความว่ามอบอำนาจให้พระสงฆ์ปกครองกัน โดยจัดระบบเป็นคณะอะไรๆ เป็นขั้นตอนขึ้นไป เป็นเรื่องของการทางบ้านเมือง กำหนดให้พระสงฆ์ทำงานในการปกครองเหมือนกับทำในนามของบ้านเมืองเอง

ในเรื่องนี้ พระก็ต้องรู้ทันว่า นี่เป็นเรื่องของบ้านเมืองที่เขาเอื้อแก่พระ และก็อาศัยพระ ถ้าพระไม่รู้ตัว ก็จะไปหลงว่า โอ้.. นี่ฉันเป็นเจ้าของอาวาส เป็นเจ้าใหญ่ของวัด เป็นเจ้าคณะชั้นนั้น เป็นเจ้าคณะชั้นนี้ เป็นเจ้าใหญ่นายโต เอาแบบแผนของคฤหัสถ์มาใช้ โดยละเลยหลงลืมหลักการระบบงานของพระพุทธศาสนาเอง ก็จะทำให้หลักการระบบการของพระพุทธศาสนาเองกร่อนหายไป เวลานี้ก็ชักจะเลื่อนรางลงไปแล้ว

การปกครองในชื่อแต่อย่างนั้น ไม่มีในพระธรรมวินัย เวลาที่ พระสงฆ์ทำการนี้ ในนามของอาณาจักร และใช้อำนาจของอาณาจักร เมื่อทำให้เขาและทำอย่างเขา ทั้งเพื่อเขาและเพื่อตัวเราก็คือต้องรู้ทัน แล้วเอามาใช้เป็นส่วนประกอบอย่างไร ให้มันเป็นไปได้ที่จะสำเร็จวัตถุประสงค์ในการปกครองของบ้านเมืองของเขาให้อยู่ดีได้ เป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองนั้น ไม่ทำร้ายบ้านเมืองเขา

ทั้งนี้ มีระบบประกันไว้ว่า ถ้ามีพระทำผิดธรรมวินัย ถึงขั้นขาดจากความเป็นพระ ก็ไม่อยู่ในการปกครองของสงฆ์ เขาก็เป็นคนของบ้านเมือง เมื่อเขาทำผิดเสียหาย ทางกรบ้านเมืองก็ต้องมาเอาคนของเขาออกไปจัดการ เป็นอันรู้กัน ระหว่างพระสงฆ์กับบ้านเมือง พระบอกว่าที่เธอให้ฉันปกครองในส่วนนี้ ฉันทำแค่นี้ละ ถ้าเกินเลยนี้ไป เธอที่เป็นทางการบ้านเมือง ก็มาจัดการเอาคนของเธอออกไป ไม่ถือว่ามาจัดการพระ

พระนั้นแต่เดิมตั้งแต่เกิดมา ก็เป็นคนของแผ่นดินอยู่แล้ว พระที่ประพฤติไม่ดีหรือทำอะไรเสียหาย ก็เป็นพลเมือง เป็นราษฎรของประเทศนี้

ถ้าพระประพจน์ไม่ดี ทำความผิดร้ายถึงขั้นหมดความเป็นพระ ก็กลายเป็นคนของบ้านเมือง เช่นเป็นคนของประเทศไทย ที่เข้ามาทำร้ายพระพุทธศาสนา เข้ามาทำร้ายสังฆะ เพราะฉะนั้นทางการบ้านเมืองก็มาจัดการเอาคนของเขาออกไป มิใช่เข้ามาจัดการพระ แต่เขามาจัดการเอาคนของบ้านเมืองเอง ที่มาทำร้ายสังฆะนั้น ให้พ้นออกไป และเอาไปจัดการตามระเบียบวิธีของเขา

ที่นี้ พระก็รู้ทันตามเป็นจริงที่ว่า เขาให้อำนาจตามแบบของเขามา เราก็ใช้อำนาจปกครองแบบของเขานั้น แค่อามาเสริมมาเป็นส่วนประกอบเกี่ยวพันหลักการและระบบการของเรา ที่มีอยู่แล้ว และรู้ขอบเขตอย่างที่ว่า

ถ้าพระทำผิดร้ายกลายเป็นคนนอก บ้านเมืองก็มาจัดการคนของเขา บางทีที่เรียกกันเป็นพระร้ายๆ นั้น ที่จริงคือเป็นราษฎรเป็นคนของบ้านเมืองเขา ที่เข้ามาทำร้ายพระศาสนา เมื่อเขามาจัดการตามแบบแผนของเขา ก็หมดเรื่องไป

ที่นี้ พระก็ต้องรู้หลักการของตัวเอง คือหลักการและระบบงานของพระพุทธศาสนา มิใช่เป็นการปกครอง พระพุทธเจ้าตรัสว่า เราเป็นกัลยาณมิตรของสัตว์ทั้งหลาย

คราวหนึ่ง พระสารีบุตรมองว่า พระพุทธเจ้าทรงเหน็ดเหนื่อยมากแล้ว ออกไปสู่สุกโก จะทรงชวนชวายน้อย ท่านเองก็จะชวนชวายน้อยด้วย พระพุทธเจ้าตรัสถามพระมหาโมคคัลลานะบ้าง ท่านทูลตอบว่า พระพุทธเจ้าจะทรงชวนชวายน้อย ก็ถึงเวลาที่ตัวท่าน กับพระสารีบุตร จะบริหารภิกษุสงฆ์ พระพุทธเจ้าประทานสาธุการ แล้วตรัสว่า ถูกแล้ว ไม่เรา ก็ต้องสารีบุตรและโมคคัลลานะนี่แหละ ที่จะบริหารภิกษุสงฆ์

นี่ทรงใช้คำว่าบริหารนะ บริหาร แปลว่า นำไปทั่วรอบ หมายความว่าพาไปได้ทั้งหมด เดินหน้าก้าวไปในทางที่ถูกต้อง ผ่านพ้นภัยอันตรายอุปสรรคก็คิดขวางไปได้หมด ลุถึงจุดหมาย

ที่นี่ พูดกว้างออกไปอีก บอกแล้วว่า ทำไมบ้านเมืองต้องมีการปกครอง เพราะคนทั้งหลายนั้น ต่างเผ่าต่างพันธุ์ต่างพวกต่างทางหาгинต่างความคิดความมุ่งหมาย จะทำอย่างไรให้อยู่กันได้ ก็ต้องมีการจัดระเบียบสังคม ใช้อำนาจคุมคนให้อยู่รวมกันได้ แต่หลักการและระบบงานของพระพุทธศาสนา ไม่ใช่เรื่องการปกครอง พระพุทธศาสนามีหลักการสำคัญชัดเจนอยู่แล้ว คัมภีร์ทั้งหลายบอกไว้บ่อยมาก แม้จะใช้ถ้อยคำต่างกันไปบ้าง แต่รวมความก็อยู่ในคำที่ควรจำกันไว้ให้แม่นเลยว่า (เช่น ส.อ.๑/๒๖)

ติสโส สีขุขา สกัลล สาสนั

การศึกษา ๓ หลัก – ไตรสิกขา คือพระศาสนาหมดทั้งสิ้น

พุทธศาสนาหมดทั้งสิ้น คือไตรสิกขา ได้แก่การศึกษา ๓ หลัก คือ อธิศีล อธิจิต และอธิปัญญา ฉะนั้น ระบบการอยู่ร่วมกันของพระในวัด ก็คือระบบงานการศึกษาในการเจริญไตรสิกขานั้น

คนที่มาบวชเป็นพระเป็นเณร มาเข้าอยู่วัด มาร่วมสังฆะ ถือได้ว่าทุกคนรู้อยู่แก่ตัวว่าเข้ามาเพื่อการศึกษา อย่างที่เรียกกันมาเป็นประเพณีว่ามาบวชเรียน เมื่อเป็นพระเณรโดยมีความมุ่งหมายเดียวกัน และทุกคนคลทำกิจในการเจริญการศึกษาอย่างเดียวกัน ระบบระเบียบชุมชนคือสังฆะ ก็เป็นเรื่องของงานการศึกษาไปเองในตัว ไม่ต้องทำการจัดระเบียบสังคมด้วยการปกครอง ถ้าจะพูดถึงการปกครอง งานการศึกษานั้นแหละมีการปกครองอยู่ในตัว โดยไม่ต้องพูดแยกเป็นต่างหากออกมา

เอาแค่พวกคนหนุ่มมาวัดบวชเป็นพระใหม่ เป็นพระนวกะ ตามประเพณีบวชเรียน แม้จะอยู่ในวัยสนุกสนานหรือคึกคะนอง ยากที่จะควบคุม แต่เมื่อตกลงใจจะบวชนั้น เขารู้เข้าใจแล้วว่า จะมาบวชอยู่วัดศึกษาพระธรรมวินัย มาบวช ๑๐ นาค ก็ไม่ใช่มุ่งไป ๑๐ ทาง แต่มีความมุ่งหมายมองไปในทางหนึ่งทางเดียวกัน ก็มารวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียว

นี่เท่ากับว่า เมื่อเตรียมบวชนั้น ก็ได้จัดระเบียบการเข้า อยู่ในชุมชนนั้น ปกครองเสร็จมาแล้ว ไม่ต้องมาวุ่นกับการคุมการจัดว่าจะอยู่ด้วยกันอย่างไรได้ แต่คราวนี้เข้าสู่หลักการและมีงานมีการอันเดียวกัน ก็จึงไม่ต้องเรียกว่าปกครอง การศึกษานั้นแหละ เป็นการปกครองในตัวเอง คือมีอุปัชฌาย์ อาจารย์ ผู้ให้อุเทศ ปริပ္พชา โอวาท อนุสาสนี

ยิ่งกว่านั้น พร้อมกันนี้ พระมีวินัย ที่จะต้องปกครองตัวเอง ให้เป็นผู้มีศีล ซึ่งเข้มและประณีตยิ่งกว่าการปกครอง ที่บังคับควบคุมจากภายนอก อีกทั้งการปกครองแบบชาวบ้านนั้น ถ้าใช้ไม่ดี อาจเป็นการเปิดช่องให้เกิดความประมาทในการรักษาวินัยของพระองค์ด้วย

ถ้าจะว่าต้องมีการปกครอง มันก็เป็นเพียงเครื่องมืออย่างหนึ่งของการศึกษา เป็นส่วนประกอบที่ฟางที่แฝงเสร็จไปในตัวอยู่ในการศึกษานั้นเอง และเป็นการปกครองอย่างประณีตด้วย พูดได้ว่าการปกครองเป็นอัมโพหาริก คือ ถ้าจะว่ามีการปกครอง มันก็แค่เจืออยู่ด้วย ไม่พอแก่วิหาร ที่จะพูดออกมาว่าเป็นการปกครอง

ทีนี้ ข้อดีที่กลายเป็นข้อเสียสำคัญในงานปกครองของพระสงฆ์นี้ ก็คือ เมื่อจะตั้งพระเป็นพระสังฆาธิการ เป็นเจ้าคณะต่างๆ ในระดับสำคัญๆ ท่านก็มุ่งเลือกที่จะตั้งพระผู้จบการศึกษา พระปริยัติธรรมชั้นสูงๆ เป็น ป.ธ. ๘, ป.ธ. ๙ ซึ่งก็ถูกต้อง สมควร เพราะพระที่จะทำงานสำคัญระดับนี้ พึงต้องเป็นพระที่มีสติปัญญาดี มีความรู้สูง

แต่ข้อเสียสำคัญอยู่ที่ว่า พระเปรียญสูงจริง แต่บางที่ไม่มีสำนึกตระหนักถึงหลักที่ว่าการศึกษาเท่านั้นเป็นเนื้อตัวของพระศาสนา เมื่อตนมีฐานะสูงใหญ่ ควรจะถือจะใช้เป็นโอกาสที่จะเอาจริงเอาจังกับการศึกษา กับการเจริญไตรสิกขาให้เต็มที่ แต่ใจไปมัวชอบการปกครอง หรือชอบเป็นใหญ่ใช้อำนาจ กลายเป็นว่าตัวเองก็ถอยห่างเร็ดร้างการศึกษาออกไป และไม่ใส่ใจที่จะจัดจะหนุนงานการศึกษาที่เป็นเนื้อตัวของพระศาสนาอันนี้

ทางเสียยังมีซ้อนเข้ามาอีก พอมีการปกครองเข้ามาเป็นสำคัญในระบบงานของพระอย่างที่ว่านี้ ก็เกิดเป็นแนวโน้มที่พระเถรจำนวนหนึ่ง ซึ่งอาจจะไม่น้อย เข้ามาตั้งใจเล่าเรียนปริยัติธรรม เอาจริงเอาจัง โดยหวังว่าเมื่อสอบได้ชั้นสูงๆ ก็จะมีโอกาสมากขึ้นที่จะได้ไปมีตำแหน่งฐานะในทางปกครอง ท่านองว่าจะได้เป็นใหญ่เป็นโต ก็เลยไม่มีใจที่จะให้แก่การศึกษาแท้จริง

พอได้ตำแหน่งฐานะในการปกครองนั้น ก็ร้างราเร็ดการศึกษาไปเลย ไปอยู่กับงานปกครองคล้ายของชาวบ้าน ที่มีได้เป็นเนื้อหาสาระอะไรของพระศาสนา ของพระธรรมวินัย

จึงจะต้องย่ำต้อนเน้นกันให้จับหลักจับสาระให้ได้ โดยสำนึกถึงการศึกษาว่าเป็นเนื้อตัวของพระศาสนา ถ้าการปกครองไม่จับที่เนื้อตัวของไตรสิกขา ก็เป็นเพียงงานที่แปลกปนเข้ามา ผู้ที่เข้าไปอยู่ในงานปกครอง ควรจะถือจะใช้การปกครองนั้นเป็นโอกาสที่จะหนุนการศึกษา ทำการศึกษาให้ชัดเจนเด่นชัดขึ้นมา ให้การปกครองรองรับการศึกษา เป็นเครื่องมือของงานการศึกษา

เพราะฉะนั้น ไม่ต้องหลงไปตามระบบของบ้านเมือง เขาให้อำนาจปกครองมา เพราะพระเถระอยู่ในประเทศของเขา เขาก็ต้องปกครอง แต่เขาเคารพ เขาก็เลยให้อำนาจปกครองมาให้พระดูแลกันเอง จัดระเบียบพระและงานของพระ เรารู้ทัน และใช้มันแค่ว่ามาเป็นเครื่องประกอบในงานของเรา คือเอาการปกครองมาเป็นเครื่องหนุนการศึกษา ให้การปกครองเป็นเครื่องมือของการศึกษา เป็นเครื่องรวมคนนำคนเข้าสู่การศึกษา คุณคนให้อยู่กับการศึกษา อย่าให้การปกครองเข้ามาข่มหรือลบล้างการศึกษา ให้พระเถระอยู่กันด้วยการศึกษา ไม่ใช่อยู่ด้วยการปกครอง

อย่างที่ท่านให้มินิสสยาจารย์ บางทีไปนึกว่าเป็นผู้ปกครอง แต่ที่จริงคือเป็นที่พึ่งพาอาศัยในการศึกษา ที่จะได้สั่งสอนให้รู้เข้าใจ เจริญขึ้นไปในศีล สมาธิ ปัญญา

การศึกษาจะเป็นไตรสิกขาได้ ไม่ใช่แค่เล่าเรียนปริยัติ

แล้วก็ต้องพูดต่อไปว่า การศึกษานั้นไม่ใช่แค่ปริยัติ ที่เล่าเรียนคำสอน ซึ่งเป็นขั้นของการรู้ข้อมูล รู้หลัก รู้วิธี รู้แผนที่ ซึ่งยังไม่ลงมือปฏิบัติ ยังไม่ก้าวออกเดินทางจริง

ปริยัติ ที่เรียนนักรธรรม เรียนภาษาบาลีกันนั้น อยู่ในชั้นของสุตะ รู้จัก รู้จำ ได้ข้อมูล ยังไม่เป็นตัวแท้ตัวจริงของการศึกษา การศึกษาแท้ ที่เป็นไตรสิกขานั้น เป็นการปฏิบัติ

แต่ในชั้นพื้นฐาน หรือในที่ต่างๆ ไป ก็ใช้กันหลวมๆ เรียนปริยัติ ก็ว่าเป็นการศึกษา การเล่าเรียนวิชาการวิชาชีพระต่างๆ อย่างชาวบ้าน ก็เรียกกันว่าการศึกษา บางทีถือเป็นไวยากรณ์ ใช้แทนกันได้ เช่นบอกว่า “ปริยตติ ปริยาปุณนํ สิกขณํ, ปริยาปุณิตพฺพา วา สิกขิตพฺพา.” เล่าเรียนปริยัติก็จึงเรียกกันว่าเป็นการศึกษา

ปริยัตินั้นอยู่ในชั้นเป็นสุตะ ยังไม่ใช่ปัญญา แต่เอาไปมโนการให้เกิดปัญญาได้ เอาไปปฏิบัติให้เกิดปัญญาจริง การเล่าเรียนปริยัติ เป็นมูลของการปฏิบัติ คือเป็นมูลของการศึกษา ถ้าไม่รู้ปริยัติ ก็ปฏิบัติไม่ถูก ไม่รู้ว่าจะทำอะไร จะละจะเว้นอะไร จะไปทางไหน ละนี้แล้วจะทำอะไร ฯลฯ

ปริยัติ คือคำสอนพระพุทธเจ้า, พระพุทธเจ้าสอนอะไร ก็คือสอนสิ่งที่พระองค์ได้ปฏิเวธ, จากปฏิเวธของพระพุทธเจ้า ก็ตรัสแสดงออกมาเป็นพุทธพจน์ ซึ่งเป็นปริยัติที่พระและโยมได้เล่าเรียนกัน, แล้วด้วยปริยัตินั้น เราก็กปฏิบัติ เป็นการศึกษา คือไตรสิกขา ที่จะทำให้ปฏิเวธ ตามอย่างพระพุทธเจ้าที่ทรงปฏิเวธ คือตรัสรู้แล้วนั้น

เป็นอันว่า การศึกษาของพระ ไม่อยู่แค่ปริยัติ เช่นเรียนนักรธรรมบาลีเท่านั้น จะต้องก้าวไปในไตรสิกขา คือ ในอธิศีล ในอธิจิต ในอธิปัญญา ถ้าก้าวไปในการศึกษาอย่างนี้ การปกครองก็เป็นไปในตัวเอง คือปกครองตัวเองเสร็จไปในตัว

การปกครองเป็นเรื่องของชาวบ้าน เป็นเรื่องของการใช้อำนาจ ใช้อาชญา อาณาจักรก็คือวงการของอำนาจ วงการของอาชญา ส่วนของพระ เป็นธรรมจักร พระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วทรงประกาศธรรมจักร ซึ่งเป็นวงการของธรรมะ และพระพุทธเจ้าก็เป็นธรรมาธิปไตย ถือธรรมเป็นใหญ่

ในพระธรรมวินัย บางทีท่านใช้คำว่าอาณาบ้าง แคในเชิงภาษาเทียบเคียง คือถือพระวินัยเป็นอาณา ได้แก่พุทธบัญญัติ โดยมองในแง่ว่าเป็นคำสั่งของพระพุทธเจ้า แต่แท้ที่จริง ไม่มีอาณาอย่างชาวบ้าน ที่เป็นการบังคับและลงโทษรุนแรง

ผู้ปกครองแผ่นดิน จะยิ่งใหญ่จริง เป็นจักรพรรดิ ต้องเป็นธรรมราชา ต้องเป็นธรรมาธิปไตย ถือธรรมเป็นใหญ่ ไม่ใช่เอาอำนาจเป็นใหญ่ ซึ่งจะเป็นการปกครองที่ดีไปไม่ได้ ประชาธิปไตยที่ดี ไม่มีทางสำเร็จ ถ้าผู้ปกครองไม่เป็นธรรมาธิปไตย

เป็นอันว่า การศึกษาเป็นหน้าที่ประจำชีวิตของมนุษย์ คนเกิดมาแล้ว จะต้องพัฒนาชีวิตของตนให้เป็นอยู่ได้ดี มีจิตใจที่พัฒนา มีปัญญาที่นำชีวิตให้เป็นอิสระได้ ไม่ใช่เป็นคนดิบ ที่ต้องมีคนผู้เป็นใหญ่ มีอำนาจ มาจัดการ ให้อยู่ด้วยกันได้ ปกครองกันไปไม่รู้จบ

พระจัดการศึกษาให้ดี นอกจากว่าสังฆะ คือหมู่พระสงฆ์เอง อยู่กันดีแล้ว ก็ทำหน้าที่ธรรมทาน ไปให้ธรรม สั่งสอนประชาชน ให้คนมีการศึกษา รู้จักพัฒนาชีวิต เจริญในศีล ในสมาธิ ในปัญญา

เมื่อประชาชนเป็นคนดีที่พัฒนาดี บ้านเมืองก็ได้รับอานิสงส์ ไม่ต้องมัววุ่นวายกับการใช้อำนาจในการปกครอง ทุนรอนภาระในการปกครองก็ผ่อนเบาลดน้อยลงไป

จะกลายเป็นว่า ไม่ต้องมัวใช้อำนาจปกครอง แต่ประชาชน
ที่พัฒนาดีแล้ว จะพาประเทศชาติให้สงบสุขและเจริญมั่นคงได้เอง

เป็นอันว่า พระสงฆ์นี้ เมื่อมีการศึกษาดี มีตนที่พัฒนาขึ้น
ไป ก็จะต้องประเสริฐไม่เฉพาะในสังฆะ แต่จะเกื้อกูลแก่สังคม
ชาวบ้าน ให้ธรรม สั่งสอน ให้การศึกษาแก่ประชาชน ให้อาณาจักร
มีพลเมืองดี ที่ไม่เบียดเบียนกัน บ้านเมืองไม่เดือดร้อนวุ่นวาย ผ่อน
เบาภาระในการปกครอง อยู่กันดี มีความสงบสุข และเจริญพัฒนา

ประชาชนทั่วไป ท่านให้ศึกษาบุญ ทำความดีงามทำประโยชน์ พัฒนาจิตใจและปัญญา

อริสัจ อริจิต อริปัญญานั้น เป็นการศึกษาเต็มกระบวนการ
พระสงฆ์มุ่งแน่วไปในไตรสิกขานี้ แต่ชาวบ้านทั่วไปหรือประชาชน
จำนวนมาก มีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ไม่พร้อม พระพุทธเจ้าจึงได้
ทรงแสดงสิกขาอีกชุดหนึ่ง อาจจะเรียกว่าเป็นการศึกษาฉบับ
ชาวบ้าน เป็นฉบับที่ง่ายๆ ใกล้ตัวสักหน่อย

ดังที่ตรัสในพระสูตรว่า “บุญเมว โส สิกฺขะเยยฺย” (ขุ.อิติ.๒๕/
๒๓๘/๒๗๐) แปลว่า ชาวบ้าน พึงศึกษาบุญนั้นแล คือพัฒนาตนใน
การทำความดีงามทำประโยชน์ โดยตรัสบุญกิริยาวัตถุ คือหลักการ
ทำบุญ ๓ หรือจะเรียกง่ายๆ ให้ไพเราะก็ได้ว่า ไตรพิธบุญกิริยา คือ
ทานมัย ศีลมัย ภาวนามัย (เรียกง่ายๆ ว่า ทาน ศีล ภาวนา) โดย
เน้น ทาน ความประพฤติกี่สงบระจ้บความชั่ว และการเจริญเมตตา

หลักการพัฒนาวิตชีวิตด้วยบุญกิริยา เริ่มที่ทาน คือการให้ การเผื่อแผ่ แบ่งปัน เพราะโดยพื้นฐาน มนุษย์มีชีวิตเป็นอยู่ด้วย วัตถุ พึ่งพาขึ้นต่อวัตถุ เรียกกันว่ากินอยู่ ซึ่งเป็นเรื่องของปัจจัยสี่ การมีและไม่มี เป็นเรื่องของความจำเป็นต่อชีวิต ซึ่งเป็นเหตุให้ มนุษย์แย่งชิงเบียดเบียนกัน เป็นความเดือดร้อนวุ่นวายพื้นฐานของ สังคมมนุษย์

พระพุทธเจ้าทรงสอนการทำบุญ เริ่มด้วยทานคือเผื่อแผ่ แบ่งปัน ให้แก่กัน ทำให้มนุษย์ไม่ต้องแย่งชิงเบียดเบียนกัน แลจะมี ไม้ตร้อยอยู่ด้วยกันอย่างดีได้ด้วย เป็นพื้นฐานเป็นโอกาสให้มนุษย์ พัฒนาขึ้นไปในศีลได้

คนอดอยากขาดแคลน ไม่มีกินไม่มีใช้ ก็แย่งชิงเบียดเบียน กัน จะมีศีลก็ยาก คนไม่มี แต่พอทานมา ศีลก็ตามมาง่าย ดังนั้น ทานจึงมาเป็นฐานก่อน เรียกว่าทานมัย แล้วก็ตามด้วยศีล ตั้งแต่ ศีล ๕ ขึ้นไป

พอชีวิตอยู่ดี ไม่มีภัยแล้ว ก็ได้โอกาส มีความพร้อมที่จะ พัฒนาต่อไป ก็คือภาวนา การพัฒนาที่มีมากมาย จัดรวมง่ายๆ ว่า พัฒนาจิตใจ กับพัฒนาปัญญา เรียกว่าจิตตภาวนา กับปัญญา ภาวนา ก็รวมเป็น ๓ เทียบเคียงกับหลักกลาง คือไตรสิกขา ไปถึง อริปัญญาได้เลย

เป็นอันว่า ของคุณุหัตถ์นั้น เน้นที่ทาน คือการให้ การเผื่อแผ่ แบ่งปัน ให้มีกินมีใช้อยู่ดีด้วยกันได้ เป็นจุดเริ่มพัฒนาความดี

ที่นี้ ในเมืองไทยนี้ปรากฏว่า พระสอนญาติโยมคนไทยได้ผลมาก หลัก ๓ อย่าง ที่คล้ายกับว่าเป็นไตรสิกขาฉบับชาวบ้าน คือ ทาน ศีล ภาวนา นี้ พระสอนข้อทานได้ผลยิ่งใหญ่ เห็นได้ชัดว่า ญาติโยมประชาชนคนไทยนี้ มีใจโน้มไปในทานมาก เป็นทานบดกันไปทั่ว ชอบให้ ชอบถวายทาน มีใจเผื่อแผ่ให้ปันทั่วไป เกิดเหตุเดือดร้อนภพภัยที่ไหนเมื่อไร ก็พร้อมใจระดมกันแบ่งปันช่วยเหลือ ไม่มีอาการที่จะตระหนี่ชี้เหนียวเลย เรียกว่าคนไทยมีใจเผื่อแผ่เสียสละให้ปันช่วยเหลือกัน เก่งมากในการบำเพ็ญทาน

หันไปดูทางด้านพระสงฆ์ หรือในด้านวัด ชาวบ้านรู้หลักอยู่แล้วว่า พระและวัดนั้นเป็นอยู่เป็นไปด้วยปัจจัยทานของชาวบ้าน เมื่อมีใจชอบให้อยู่แล้ว ก็ยิ่งถวายกันใหญ่ จนกระทั่งเรียกการถวายแก่พระแก่วัดเป็นพิเศษว่าทำบุญ แล้วก็ถวายก็บริจาคให้กันไปจนเหลือล้นเลย

ที่จริง ทำบุญนั้น ควรรู้จักกันอยู่แล้วว่ามีตั้งหลายอย่าง ทั้งทาน ทั้งศีล ทั้งภาวนา แต่กลายเป็นว่า พระสอนไปสอนมา โยมเอาบุญไว้ที่ทาน แล้วบุญอย่างอื่นที่เหนือขึ้นไป ไม่ค่อยนึกถึง ต้องบอกว่า โยม! บุญไม่ใช่แค่ทานนะ ยังมีศีล แล้วก็ภาวนา ไปถึงจิตใจ แล้วก็ปัญญาด้วย

เป็นอันว่าโยมคนไทยนี้เก่งมากในเรื่องทาน แจกให้ไม่อันยั้งถวายแก่พระ ที่เรียกว่าทำบุญนี้ ยิ่งเต็มที่ จนกลายเป็นว่า โยมคนไทยเก่งบุญเก่งทาน ถวายพระกันไปจนเหลือล้น พอถวายเหลือล้นจนกลายเป็นเกินไป ก็เกิดภัย เป็นอันตรายได้เหมือนกัน

เพราะฉะนั้น ตอนนี้ก็ต้องบอกโยมบ้าง ต้องให้คติ ตามหลักที่พระพุทธเจ้าตรัสเตือนไว้

พระพุทธเจ้าตรัสหลักการให้ของสัตบุรุษ ไว้ ๘ อย่าง เรียกว่า สปัริสทาน ๘ (ขง.ญจก.๒๓/๑๒๗/๒๔๘) คือ สัตบุรุษ ได้แก่ คนดีมีปัญญา เป็นบัณฑิต ทำการให้ตามหลัก ๘ ข้อนี้ มีอะไรบ้าง

ในที่นี้ ขอบอกไว้ข้อเดียวที่เตือนใจญาติโยมคนไทยสมัยนี้ คือ ๕. “วิเจยฺย เทติ” แปลว่า วิจัย คือพิจารณาเลือกเฟ้นแล้ว จึงให้/จึงถวาย ดูว่าเป็นผู้สมควรแก่ของที่จะให้จะถวายหรือไม่

หลักนี้ท่านนำไปแต่งเป็นคาถาภาชิตสำหรับบอกย้ำเตือนกัน และยกขึ้นมาบอกกันบ่อยทีเดียว (เช่น พุ.ท.๒๗/๑๑๘๔/๒๔๙) ดังนี้

วิเจยฺย ทานํ สุกตปฺปสตถิ

“วิจัย (ใช้ปัญญาพิจารณาเลือกเฟ้น) แล้ว ถวายให้ท่าน
พระสุคตเจ้าจึงจะทรงสรรเสริญ”

นี่คือเตือนว่า ที่โยมถวายทานกันมากมายนี้ บางทีพระพุทธเจ้าอาจจะไม่สรรเสริญก็ได้นะ

ถ้าวัดดี บ้านเมืองต้องงาม

ถ้าพระดี ประชาชาติต้องมีธรรม

วันนี้ก็เลยจะไปเรื่อย แต่ตกลงว่า ขอให้คิดดูเถิด ทำอย่างไร พระศาสนาจึงจะอยู่ดีได้ เอาละ พระนี้ ถ้าให้ดี อย่าไปเพิกกับการปกครอง อย่าเอาการปกครองเป็นหลักของศาสนา ให้รู้ทันว่า การปกครองเป็นของภายนอก ทางบ้านเมืองท่านจัดให้ ท่านเคารพสังฆะ พระก็เป็นพลเมือง เมื่อจะต้องปกครองพลเมืองอยู่แล้ว ท่านก็ให้อำนาจแก่พระที่จะปกครองกันเอง

เมื่อท่านให้อำนาจมาแล้ว พระก็อย่าเอาระบบของเขามาบดบังหรือลืมนโยบายของตัวเองไปเสีย แต่พึงเอาระบบของบ้านเมืองมารองรับหนุนชูรักษาระบบของสังฆะที่มีเป็นหลักอยู่แล้ว เอาอำนาจปกครองมาใช้เป็นเพียงส่วนประกอบ เป็นเครื่องมือของการศึกษา ไม่ใช่ไปในทางของความเป็นเจ้านาย เป็นใหญ่เป็นโต แต่อยู่กับระบบการศึกษา ที่เป็นกัลยาณมิตร แนะนำสั่งสอนให้เจริญในไตรสิกขา

แล้วก็ไม่ละเลยหลงลืมหน้าที่ในความสัมพันธ์กับชาวบ้านงานของพระไม่ใช่แค่ให้สังฆะอยู่ดี แต่สังฆะที่อยู่ดีนั้น จะต้องอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ให้ชาวบ้านหรือประชาชนพัฒนาขึ้นไปในการศึกษา ตั้งแต่วินัยเข้าไปสู่ศีล ขึ้นไปถึงจิตใจและปัญญา ให้สังคมพัฒนาในการศึกษา ซึ่งจะกลับไปดีแก่การปกครองของบ้านเมืองด้วย

เมื่อคนมีการศึกษาเป็นคนที่มีพัฒนาดีแล้ว การปกครองก็สำเร็จไปในตัว ไม่ต้องเป็นภาระในการปกครองของบ้านเมือง

วัดที่พระอยู่กันนี้ ที่ประชาชนสร้างถวายกันมา อย่างอนาถปิณฑิกเศรษฐีสร้างพระเชตวันถวายพระพุทธเจ้า แล้วพระองค์ตรัสคาถาอนุโมทนา (เช่น วินย.๗/๒๗๑/๑๒๑) เรียกว่าวิหารทานคานั้น บอกหน้าที่ของพระของโยมไว้เสร็จในนั้นเลย

ในคานั้น พระพุทธเจ้าตรัสว่า โยมชาวบ้านสร้างวัดถวายแก่พระสงฆ์ ให้พระมาอยู่อาศัยให้พ้นภัยการรบกวนของเหลือบยุงลิ้นไรลมแดดอะไรๆ ที่เป็นอันตราย จะได้อยู่เป็นสุข ได้เจริญสมาธิ เจริญวิปัสสนา

แล้วตรัสต่อไปว่า โยมินมตให้พระพหูสูตมาอยู่ และถวายปัจจัยสี่บำรุง พระก็สั่งสอนอำนวยอวยธรรมแก่ญาติโยม บรรเทาสรรพทุกข์ ให้เขารู้เข้าใจหายร้อนหมดกิเลสต้องใจ ชื่นเย็นสุขสดใสดังแต่ในโลกนี้

นี่ตกลงว่า วัดเป็นที่อำนวยประโยชน์แก่กันและกัน ในหลวง พระเจ้าแผ่นดิน และญาติโยมสร้างวัดถวาย อุปถัมภ์บำรุงด้วยปัจจัยสี่ ให้พระอยู่ดี มีสัปปายะ ส่วนพระก็อำนวยธรรมทานสั่งสอนแนะนำให้ประชาชนประพฤติปฏิบัติชอบ เจริญด้วยการศึกษา พัฒนาชีวิตจิตใจ ให้อยู่กันดีเจริญงอกงามมีความสุข ทำให้ส่วนรวมกว้างออกไปทั่วทั้งบ้านเมืองก็อยู่ดีมีสันติสุขด้วย

เป็นอันว่า อาศัยกันเกื้อกูลกัน ถ้าพระศาสนาเจริญ บ้านเมืองก็ควรต้องเจริญด้วย ถ้าบ้านเมืองเสื่อม พระก็ควรต้องรู้ถึงความมีส่วนรับผิดชอบ ตั้งแต่รู้ว่าตัวเอง ที่เป็นฝ่ายพระนั้น มีอะไรที่เสื่อมไป ตั้งแต่ว่าอาจจะเพลินอยู่ในความประมาท ขาดพร่องในการทำหน้าที่ ทั้งต่อตนเอง ต่อสังฆะ และต่อชาวบ้านประชาชน

พระสงฆ์ในประเทศไทยนี้ บ้านเมืองรัฐบาลประชาชน ตั้งแต่องค์พระมหากษัตริย์ ทรงเคารพ ให้อำนาจปกครองตัวเอง โดยประสานกับบ้านเมือง โดยออกกฎหมายให้ ลองไปอยู่ในประเทศอื่นเช่นอย่างอเมริกา เขาก็ปกครองโดยถือพระเป็นเพียงพลเมืองคนหนึ่ง ที่ขึ้นต่อกฎหมายสามัญของเขา

แต่ไม่ว่าจะอย่างไร พระก็ต้องรู้ตัวเองว่า หลักที่เป็นเนื้อแท้เป็นชีวิตของเรานั้น คือการศึกษา ที่เป็นไตรสิกขา แล้วก็ไปอยู่ในเจริญไปในไตรสิกขานั้น

พระเอการปกครองที่เขาจัดวางให้มานั้นแค่เป็นเครื่องรองรับ ประกันการศึกษาให้แน่นแฟ้นมั่นคง อย่าไปหลงตามที่เขาจัดให้ กำหนดมา ไม่เป็นเจ้าเป็นใหญ่ ไม่เพลินไปกับอำนาจที่ซ้อนขึ้นมา

วันนี้ก็เลยมาพูดจากัน ก่อนที่จะดำเนินการอะไรกันต่อไป ก็ให้ได้มาพบปะพูดจาทำความเข้าใจกันให้รู้เรื่องราวที่เป็นมา

เป็นอันว่า ได้รับการยกเป็นวัดหลวง ซึ่งเรียกพิเศษว่าพระอารามหลวง เราก็เรียกก่ายๆ อย่างชาวบ้านว่าวัดหลวง ที่เป็นอย่างนี้ ก็เป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างสูง โดยทรงทราบมาถึงสภาพของวัดนี้ ที่ได้จัดดำเนินการศึกษา และการเผยแผ่ ตลอดจนสภาพถิ่นของอารามที่ร่มเย็น ฉะนั้น ก็สอดคล้องกับวิถีทางที่พระเรานี้ ควรจะทำ ซึ่งควรเป็นหลักการของวัดที่จะทำการศึกษาให้เป็นเนื้อตัวของพระอาราม ตามหลักแห่งไตรสิกขาสืบไป

ขั้นแรก ต้องชัดว่ามีปริยัติ เพราะปริยัติเป็นทุนของการศึกษา ถ้าไม่มีปริยัติ ก็ไม่มีทุนสำหรับไตรสิกขา ที่จะอยู่เป็นพระสงฆ์ ปริยัติเป็นทุน ก็คือได้เล่าเรียนเป็นความรู้เข้าใจ ว่าพระพุทธเจ้าสอนอะไรไว้ ที่ว่าเป็นพระธรรมวินัย จะต้องละอะไร จะต้องปฏิบัติ จัดทำอะไรเพื่ออะไรอย่างไร พระธรรมวางเป็นหลักว่าอย่างไร มีศีล สมาธิ ปัญญา ชันธ ๕ มรรคมีองค์ ๘ ฯลฯ มีวินัย มีสิกขาบท ข้อบัญญัติที่จะต้องปฏิบัติเป็นการศึกษา ๒๒๗ ข้อในปาติโมกข์ และอีกมากมายนอกปาติโมกข์ ให้พระภิกษุประพฤติปฏิบัติ

พอพระอยู่ในวินัย ก็เป็นผู้มีศีล เป็นผู้ปกครองตนเองได้ นี่แหละที่ว่า ทำไมพระไม่ต้องมีการปกครอง ก็เพราะว่าเมื่อพระมีศีล ด้วยวินัย คือสมาทานรักษาสิกขาบท การปกครองก็มีอยู่ในตัว

พร้อมกันนั้น พระก็สอนประชาชนให้รู้จักปกครองตนเอง ตั้ง
ตั้งแต่พาให้สมาทานศีล ๕ และให้ทำบุญคือทำดีทำประโยชน์ เช่นให้
ปันช่วยเหลือกัน ร่วมกันพัฒนาถิ่นของตน แค่นี้ บ้านเมืองก็จะดีขึ้น

แต่เดี๋ยวนี้ เราสมาทานกันแค่เป็นพิธี ปากว่า แต่ถึงเวลาจริง
ไม่ทำ นี่คือพุทธศาสนาที่จะเหลือแต่เปลือก สมาทานคือรับไปปฏิบัติ
ทำจริง เมื่อรักษาวินัย ก็คือปกครองตนเองได้ พอปกครองตัวเองได้ ก็
ไม่ต้องมีใครมาใช้อำนาจปกครอง

เมื่อมีการปกครอง ซึ่งกำกับโดยกฎหมาย ชาวบ้าน เมื่อ
เป็นคนมีการศึกษา ก็รักษาวินัย ดูว่าบ้านเมืองมีกฎที่หมายไว้ว่า
อะไรอย่างไร ก็หมายรู้ไว้ตามกฎนั้น แล้วก็ทำตามที่กฎ-หมายไว้ให้
ทำ และละเว้นตามที่กฎ-หมายไว้ว่ามิให้ทำ

นี่ก็คือว่า เมื่อชาวบ้านมีการศึกษาแค่ขั้นศีลที่รักษาวินัย
การปกครองก็เป็นไปเอง โดยไม่ต้องใช้อำนาจบังคับควบคุม

เมื่อมีวินัยปกครองตัวเองได้เป็นฐานแล้ว ก็ก้าวหน้าไปใน
ธรรมานุธรรมปฏิบัติ เจริญอธิศีล อธิจิต อธิปัญญา ก้าวหน้าไป เมื่อ
สิกขาสำเร็จดี ก็เดินหน้าไปในมรรคได้ ทั้งนี้ก็ต้องอาศัยปริยัติที่แน
ชัด เป็นแผนที่ ที่จะบอกทางให้เดินหน้าไปด้วยดี

ปริยัติที่ว่าสำคัญมากนั้น เพราะปริยัติ ที่จริงก็คือพุทธพจน์
ที่พระพุทธเจ้าตรัสบอกว่า พระองค์เป็นผู้ฉลาดรู้ทาง (มคฺคกุสโล,
ส.ข.๑๔/๒๒๗/๑๓๒) พระตถาคตเป็นผู้บอกทาง (มคฺคกฺขาเย...ตถาคโต,
ม.ญ.๑๔/๑๐๓/๘๗) คำชี้ทางของพระพุทธเจ้านี้แหละ ที่ต้องเข้าใจถึง

ที่เรียนบาลีกันนั้น เพื่ออะไร เพราะภาษาบาลีเป็นภาษาที่รักษาพุทธพจน์ จะเข้าถึงพุทธพจน์ได้จริง ก็ต้องรู้บาลี ถ้าไม่รู้บาลี ก็อ่านก็ฟังแค่คำแปลภาษาไทย แปลมาถูกต้องแน่หรือไม่ ก็ไม่แน่ใจ

เดี๋ยวนี้ ภาษาไทยเอาภาษาบาลีมาใช้ผิดเพี้ยนความหมายไปมากมาย วาสนาก็ผิด มานะก็ผิด เวทนา (เว-ทะ-นา) เป็นเวทนา (เวด-ทะ-นา) ก็ผิด สงสารก็ผิด สมมติกลายเป็นตึงต่างว่า คำพระมากมายมีความหมายวิบัติไปหมด บอกว่ารู้คำบาลี แต่กลายเป็นการรู้คำไทยที่ผิดเพี้ยน เพราะฉะนั้น ก็เรียนบาลีให้รู้ความหมายที่แท้ ให้เข้าถึงพุทธพจน์ แล้วก็รู้พุทธศาสนาพอให้ถึงคำสอนที่แท้ พอมีทุนดีแล้ว ก็เดินทางได้ ก็ปฏิบัติได้ ตัวการปฏิบัติ หรือเดินทางนั้น เป็นสิกขา ก็เอาสิกขาฝึกให้ก้าวไปในมรรคจนถึงจุดหมาย

วันนี้พูดมามาก เอาละ ถ้าพระทำกิจหน้าที่ของตัวดี สังฆะก็จะอยู่ดีด้วย จะทำให้สังฆะนี้งามเป็นโสภณ แล้วก็ให้ความงามนี้แผ่ไปในสังคม ทำสังคมให้อยู่กันดี พาให้ประชาชนพัฒนาขึ้นไปทั้งทางกายวาจา ทางจิตใจ และทางปัญญา ก็จะเป็นพลเมืองที่ดีมีการศึกษา พาบ้านเมืองให้เจริญงอกงาม

พูดได้ว่า ถ้าบ้านเมืองดี ก็จะเป็นเครื่องบอกว่าพระสงฆ์ดี ถ้าบ้านเมืองไม่ดี ประชาชนไม่มีคุณภาพ ก็ฟ้องว่าพระสงฆ์คงจะแย่หรืออาจจะเต็มที จึงต้องเอาจริงกับการศึกษาให้พระ-โยมพัฒนาขึ้นไป

วันนี้ได้พูดมามากมายแล้ว การพบปะพูดจากันนี้แหละสำคัญ จะได้รู้ร่วมกันว่าเรื่องราวเท่าที่ทราบเป็นมาอย่างไร เมื่อมีความรู้เข้าใจร่วมกันแล้ว จะได้โล่งสว่างแจ่มใสที่จะอยู่จะทำการทั้งหลายเดินหน้าไปด้วยกัน ขออนุโมทนาทุกท่าน

ผนวก

~*~

ราชกิจจานุเบกษา

ประกาศยกวัดราษฎร์เป็นพระอารามหลวง

ประกาศ

ยกวัดราษฎร์เป็นพระอารามหลวง

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ
พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว
มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ยกวัดราษฎร์เป็นพระอารามหลวง

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐
และมาตรา ๑๕๙ ของพระราชกฤษฎีกาโอนกิจการบริหารและอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการให้เป็นไป
ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ๒๕๔๕ พ.ศ. ๒๕๔๕ ประกอบตามข้อ ๓
ของระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการขอยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง พ.ศ. ๒๕๑๘
เพื่อเฉลิมพระเกียรติและเป็นพระราชกุศลเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ
๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๗

จึงทรงมีพระราชดำริว่า วัดญาณเวศกวัน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เป็นอารามที่
สถิตของสมเด็จพระราชาคณะผู้ทรงศีลสุตาทิคุณ เป็นปูชนียเมธีผู้ก่อปรด้วยคุณูปการเป็นอเนกปริยายต่อ
พระบรมพุทธานุภาพ เป็นคารวสถานที่ตั้งแห่งพระราชศรัทธาของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร
มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ
พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นศูนย์กลางการอบรมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง
ยาวนานอย่างมีคุณภาพ สอดคล้องต้องด้วยวิถีวิทยาตามหลักการศึกษาพระปริยัติธรรม มีสถานศึกษา
คันคว้าและวิจัยในนามหอญาณเวศกธรรมสมุจย และศูนย์ศึกษา เป็นศาสนสถานที่ประกอบด้วยอุบายโกศล
ในการเผยแผ่พระพุทธธรรมทุกรูปแบบ ทั้งการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ออนไลน์ มีถาวรวัตถุ

และเสนาสนะอันสัปปายะ เป็นรมณีสถาน และเป็นอารามสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ยก วัดญาณเวศกวัน เป็นพระอารามหลวง ชั้นตรี
ชนิดสามัญ

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ ๒๓ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๖๘

ประกาศ ณ วันที่ ๒๔ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๖๘ เป็นปีที่ ๑๐ ในรัชกาลปัจจุบัน